

ТИЖНЕВИЙ ЖУРНАЛ ПО-УКРАЇНСЬКИ

№13(716) 11 ЛИПНЯ 2024

# Україна

Ціка  
лого  
верна  
4 82025 126003 1

**ГОЛОВНИЙ ВИКЛИК  
ПЕРЕД ЦЕРКВОЮ І УКРАЇНОЮ –  
ІДЕОЛОГІЯ «РУССКОГО МИРА»**

**ЄВСТРАТІЙ, архієрей Православної церкви України,  
в миру Іван Зоря**

с. 22

• 102,7 FM  
Старий Самбір

• 102,9 FM  
Борислав

• 107,6 FM  
Новий Розділ

• 102,3 FM  
Тернопіль



• 89,7 FM  
Львів

• 103,6 FM  
Радехів

• 107,9 FM  
Стрий



• 107,5 FM  
Броди

• 102,6 FM  
Славське

• 89,5 FM  
Рівне



• 89,8 FM  
Луцьк

• 106,7 FM  
Шацьк

• 105,9 FM  
Турка

• 103,0 FM  
Червоноград

## ДОБРА МУЗИКА, ПОТРІБНІ РОЗМОВИ!

НАЙБІЛЬША МЕРЕЖЕВА  
РАДІОСТАНЦІЯ ЗАХОДУ  
УКРАЇНИ



0 800 336 946



[www.galychyna.fm](http://www.galychyna.fm)



@GalAnalytics



## ПОДІЇ

- 8** **РЕБРОВ НЕДОПРАЦЮВАВ У ПСИХОЛОГІЇ**  
текст: Роман ШАХРАЙ
- 12** **У ДОКУМЕНТАЛІСТИЦІ ВАЖЛИВО, ЩОБ ВІД СТВОРЕННЯ КІНО ВИГРАВАЛИ ВСІ**  
текст: Ілля ПРОКОПЕНКО
- 16** **”МИ ВІДЧУВАЛИ, НІБИ СВІТ ФІЛЬМУ КАЖЕ ТОБІ, ЩО РОБИТИ”, – ЙОРГОС ЛАНТІМОС І ВІЛЕМ ДЕФО**  
текст: Дмитро ДЕСЯТЕРИК



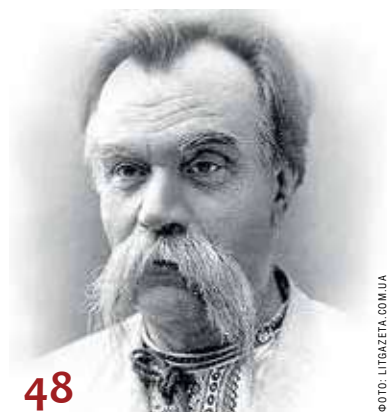
## ОЦІНКИ

- 22** **РОСІЙСЬКА ЦЕРКВА НАСПРАВДІ Є ДЕПАРТАМЕНТОМ КРЕМЛЯ**  
ЄВСТРАТІЙ, у миру Іван ЗОРЯ, архієрей Православної церкви України, митрополит Білоцерківський
- 28** **”ЖИТТЯ – ЦЕ ПОСТІЙНА БОРОТЬБА ЗА ПРАВО БУТИ СОБОЮ”**  
Сергій РУДЕНКО, журналіст
- 32** **”ЛИТОВЦІ, ПОЛЯКИ, БІЛОРУСИ Й УКРАЇНЦІ ПОВИННІ ТРИМАТИСЯ РАЗОМ”**  
Павел ДЕЛОНГ, польський актор, режисер
- 36** **САМІТ НАДІЇ**  
Лариса ВОЛОШИНА, психолог
- 38** **КАЗУС ТИЩЕНКА**  
Віктор БОБИРЕНКО, політолог



## ЛЮДИ ТА РЕЧІ

- 40** **”ГЕРОЙ КНИЖКИ ВЧИТЬСЯ ЕМПАТІЇ ТА РОЗУМІЄ СУТНІСТЬ СЛІЗ”**  
Міла РАДЧЕНКО, письменниця, перекладачка
- 42** **”НАША НАЦІЯ МАЄ ВИЖИТИ – ГОЛОВНА МЕТА ЦІЄЇ ВІЙНИ”**  
Тетяна ОВЧАР, громадська активістка, волонтерка
- 46** **”РЯТУВАТИ – ЦЕ КРУТО, БО ЖИТТЯ – ПЕВНО, ЄДИНЕ, ЧОГО МИ НЕ МОЖЕМО ПОВЕРНУТИ”**  
Лада ВВЕДЕНСЬКА, начальниця медичної служби
- 48** **”СВЯЩЕННИК, ЯКИЙ ОБВІНЧАВ МОЛОДИХ, ДОДАВ ДВА РОКИ СОФІЇ Й ОДИН РІК МИХАЙЛОВІ”**  
текст: Андрій КОСТЮЧЕНКО





**Максим РОЗУМНИЙ,**  
шеф-редактор журналу

# КУДИ ПРИВОДЯТЬ ЕМОЦІЇ

**Н**а останньому етапі його існування Радянський Союз часто називали "страной советов", бо всі намагалися дати іншим добру пораду, а щось реально зробити не було вже кому. За цією аналогією Україна вже четверте десятиріччя може називатися країною суперечок. Бо кожна думка одразу зустрічає собі заперечення, а кожна ідея нейтралізується сумнівом і альтернативним баченням.

Сьогодні ми входимо в чергове коло суперечок, обумовлених станом невизначеності, що стосується всіх сфер нашого життя – від ситуації на фронті до внутрішньої політики, зовнішніх партнерств і планів на життя кожної української родини. Дискусії сьогодні точаться скрізь – і серед військових, і серед цивільних, і у креативних індустріях, і в ОПК, і серед лібералів, і серед консерваторів.

Не є винятком навіть філософи. У середовищі заангажованих у цю сферу вітчизняних інтелектуалів значний резонанс, зокрема, мала дискусія навколо позиції академічного вченого й популярного блогера Андрія Баумейстера, який має значне коло послідовників і шанувальників в Україні. Нещодавно Баумейстер вступив у дискусію про російську культурну спадщину й отримав доволі значну кількість

критичних зауважень. Найбільш показовий був коментар іншого філософа – Юрія Чорноморця. Його ключова теза полягала в тому, що важливо не тільки правильно мислити, але і правильно відчувати. Мовляв, як можна в умовах російської воєнної агресії говорити з нейтральних позицій про вартість російської культури?

І ця думка кристалізує проблему, про яку варто сьогодні говорити. Про роль емоцій у нашому публічному просторі.

Людина може вибачити іншій людині логічну помилку, але неможливо забути досвід емоційного дисонансу. Можна піти й від протилежного. Наш досвід емоційного єднання – справжнього чи ілюзорного – це те, що створює неповторну цінність таких моментів, як Майдан чи перші місяці оборони України від путінської навали. У стрічці фейсбуку все частіше трапляються ностальгійні спогади, наприклад, про те, який щемливий був День Києва у травні 2022 року. Коли навколо були лише всі свої. Саме такі моменти створюють феномен національної ідентифікації й солідарності. Адже саме емоційна спорідненість лежить в основі механізму розрізнення "свій"- "чужий".

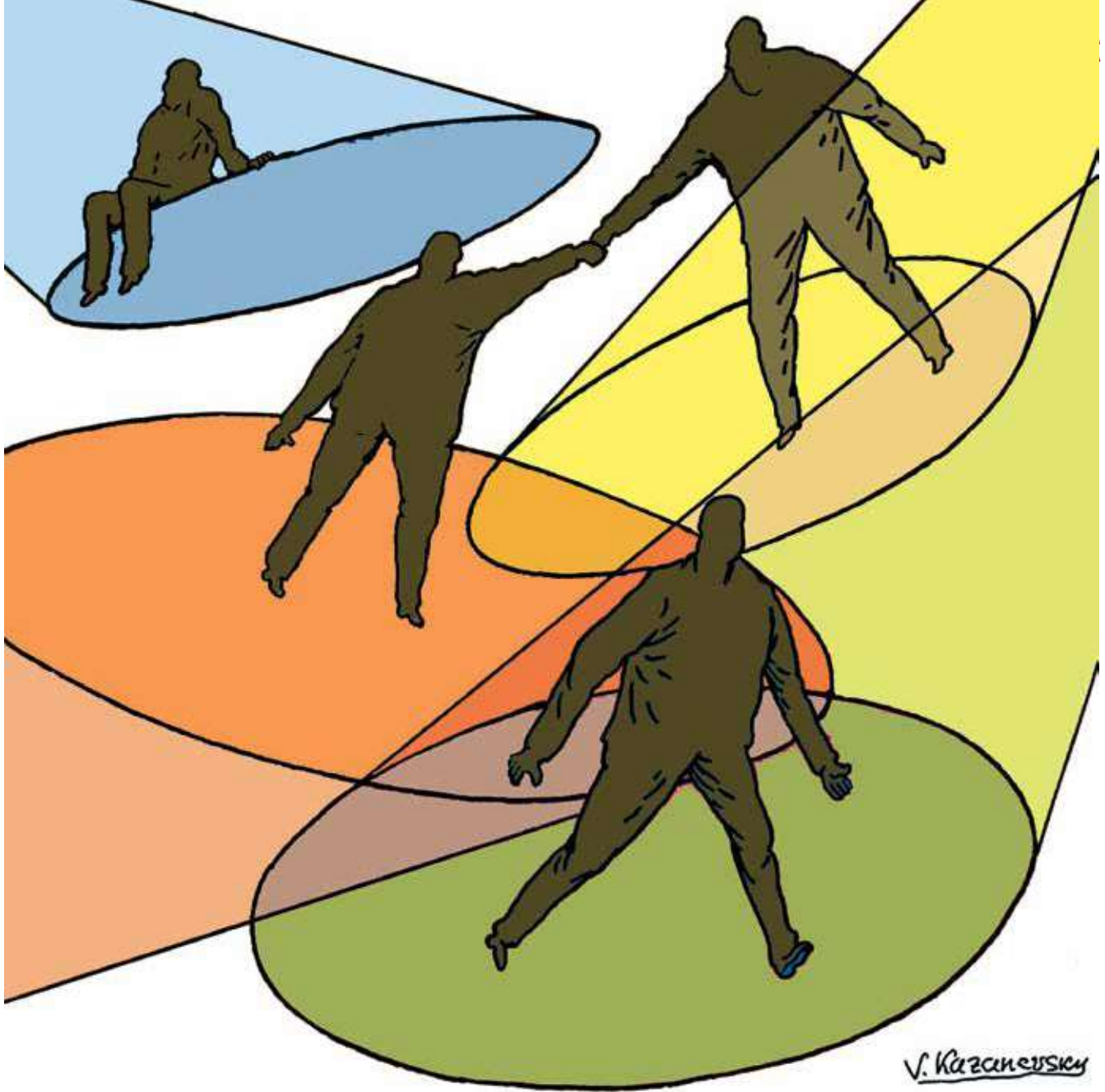
Емоція викликає довіру, більше того, емоція сприймається як критерій правди та справедливості. Тому пропаганда завжди апелює до емо-

ції. І росіяни воюють проти України теж під впливом емоцій, майстерно зрежисованих і доведених до стадії одержимості.

Але перебувати в постійному емоційному резонансі впродовж тривалого часу сучасне суспільство не може. Різноманітні тоталітарні експерименти показують, що певний час підтримувати таке єднання можливо шляхом потужного інформаційного впливу, групової самоізоляції та репресивного контролю. Але в нормальному стані, навіть перед лицем спільних загроз, суспільство неминуче розпадається на групи за інтересами. Особливо, коли інтереси ці відмінні – в сімей військовослужбовців і умовних ухильців, у фронтовиків і тиловиків, у мігрантів і залишенців, у тих, хто має бронь, і тих, кому світить мобілізація.

До того ж люди з відмінним життєвим досвідом, світоглядом і темпераментом неминуче розділяються у своїх реакціях, а згодом і у своєму розумінні ситуації. І якщо колективна емоція відсічі в українців не слабне і не розмивається жодним сумнівом (про це невтомно турбується зовнішній агресор), то внутрішня атмосфера проходить еволюцію, яку ми вже не маємо права ігнорувати.

Слід визнати, що емоційна єдність лишається в минулому, як формат національного телемарафону



V. Kazanewsky

“Єдині новини”. Першим дзвіночком про її втрату стала поява футболка із написом “Ухилянт”. Бізнес завжди реагує на зміни в настроях споживачів швидше, ніж політики й навіть пропагандисти.

Українець усе частіше стикається з тим неприємним фактом, що співвітчизники можуть не лише мислити, але й відчувати по-іншому, ніж він сам. І якщо на побутовому рівні такі відмінності ми звикли якось пом’якшувати чи ігнорувати, то в публічному просторі вони, навпаки, підсилюються та радикалізуються. А в разі переведення в політичну площину такі емоційні дисонанси

провокують розколи і внутрішню ворожнечу.

Реакція на емоційні розколи може бути різною. Переважно люди намагаються триматися за тих, із ким вони емоційно резонують, та ізолюватися від неприємних емоційних подразників. За посередництва соціальних мереж навколо спільних емоцій творяться комунікативні бульбашки однодумців-співчувальників, що стають дедалі вужчими й закритішими, перетворюючись на своєрідні секти.

Але в генезисі політичної нації, який ми сьогодні спостерігаємо і який, проти наших очікувань, ще далеко

не завершений, такий шлях є руйнівним і нічого, крім традиційної української отаманщини, нам не принесе.

Тому навіть палким патріотам треба дискутувати з Андрієм Баумейстером. І таки знаходити спільний знаменник раціональності.

У гострих ситуаціях емоції дають нам сили й впевненість, але ми маємо навчитися давати собі з ними раду тоді, коли вони заводять нас у внутрішнє протистояння. А це буде можливо лише тоді, коли ми матимемо чітке, раціональне й консенсусне розуміння – навіщо ми разом. Власне, це й буде нашою національною ідеєю 🇵🇸





Британські солдати готуються до стрільби із 380 мм гаубиці Ordnance BL неподалік від річки Сомми на Півночі Франції, **1 липня 1916 року**. Тоді розпочався наступ британців та французів на позиції німців. Протягом першого дня загинуло 20 тис. військових, удвічі більше отримало поранення. Битва тривала 3,5 місяця та забрала життя 1,2 млн військовослужбовців

“У вірші відсутні гнівний осуд під’яремного ладу в минулому та яскравий опис соціалістичного життя українського народу, яке стає світлішим і кращим. Автор оспівує якусь одвічну Україну, поза часом, поза епохою. Без сталінських п’ятирічок, без колгоспного ладу. Твір викликає почуття розчарування і протесту. Під такою творчістю підпишеться будь-який недруг українського народу з націоналістичного табору, Петлюра чи Бандера”, –

написала 2 липня 1951 року радянська газета “Правда” про вірш Володимира Сосюри “Любіть Україну”. Статтю “Проти ідеологічних перекинувань в літературі” опублікували за підписом першого секретаря ЦК КП(б)У Лазаря Кагановича. Наступного дня цей матеріал українською мовою надрукували в газеті “Радянська Україна”. Вірш заборонили. Публікувати “Любіть Україну” дозволили 1958-го, але з правками

**14 ДНІВ 19 ГОД. 50 ХВ.** ТРИВАВ НАВКОЛОСВІТНІЙ ПОЛІТ НА ПОВІТРЯНІЙ КУЛІ АМЕРИКАНСЬКОГО БІЗНЕСМЕНА, 58-РІЧНОГО ДЖЕЙМСА СТВЕНА ФОССЕТТА, ЯКИЙ ЗАВЕРШИВСЯ 3 ЛИПНЯ 2002-ГО. ЧОЛОВІК СТАВ ПЕРШИМ, ХТО ЗДІЙСНИВ ОДИНОЧНИЙ ПОЛІТ НАВКОЛО СВІТУ БЕЗ ПОСАДОК. ВІН ЗЛЕТІВ У МІСТІ НОРТЕМ У АВСТРАЛІЇ 19 ЧЕРВНЯ 2002 РОКУ І ПРИЗЕМЛИВСЯ В АВСТРАЛІЙСЬКОМУ КВІНСЛЕНДІ. ПІД ЧАС МАНДРІВКИ ПОДОЛАВ 33,2 ТИС. КМ

Засновник і видавець ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ “ВИДАВНИЧА КОМПАНІЯ “НОВА ІНФОРМАЦІЯ”  
 Офіційна назва друкованого медіа: “Країна”  
 Порядковий номер випуску: 13(716)  
 Дата виходу: 11 липня 2024 року  
 Шеф-редактор Розумний Максим  
 Головний продюсер Харченко Олександр

Головний редактор журналу Снігур Оксана  
 Юридичний партнер адвокат Гугін Дмитро  
 Поштова адреса: Україна, а/с 22, м. Київ, 03067  
 Адреса електронної пошти subscribe@kraina.in.ua  
 Телефон (044) 4968654  
 Тираж номера 10 200

Передплатний індекс 37278  
 Ідентифікатор друкованого медіа в реєстрі R30-02723  
 рубрики “пропозиція”, “подія”, “компанія”, “турбота”, “поради” і “конкурс” публікуються на правах реклами. Відповідальність за зміст реклами несе рекламодавець  
 обкладинка: Нароніна Ганна

**1 липня 1989 року** в Республіканському будинку кіно відбулася установча конференція Київського відділення Народного руху України. У ній взяло участь 442 особи. Головою крайової організації обрали письменника Володимира Яворівського. Він же очолив координаційну раду, яка готувала установчий з’їзд НРУ. На ньому у вересні 1989-го було остаточно сформовано Рух.

**2 липня 1698-го** англійський винахідник, 48-річний Томас Севері, запатентував першу парову машину – насос для відкачування води із шахт. Розробку називав вогневою машиною і другом шахтарів. Насос міг витягувати воду з глибини до 10 м. Після розробки Севері парові двигуни почали застосовувати для прядильних і ткацьких машин, транспортних засобів.



**3 липня 987 року** в Парижі коронували герцога Гуго Капета (940–996). Його обрали на зборах феодалів у місті Нуайон після смерті Людовика V Лінивого – останнього правителя з династії Каролінгів. Гуго започаткував династію Капетингів, яка правила Францією до 1328-го, а представники бічних ліній до 1792 року.

# ВИГОВСЬКИЙ ЗАМАНІВ МОСКОВИТІВ У ПАСТКУ

“Нехай Великоросія буде Велико-росією, а Україна – Україною. Ми є військо непереможне”, – відповідь гетьман Іван Виговський московському послу Богдану Хітрово в жовтні 1657 року. Тоді представник царя прибув на козацьку раду й намагався накинути думку, що “Україна – гілля, відламане від московського коріння”. Виговський не погоджувався і прагнув, щоб Москва не втручалася у справи Гетьманщини.

Посол подався до полтавського полковника Мартина Пушкаря, обдарував його дорогими хутрами та пообіцяв підтримку в боротьбі за гетьманську булаву. Полковник підбив кошового отамана Запорозької Січі Якова Барабаша на повстання проти Виговського. Виступ завершився поразкою і загибеллю Пушкаря під Полтавою в червні 1658-го.

Восени того ж року гетьман Іван Виговський уклав Гадяцький договір із Річчю Посполитою. Україна мала стати рівноправним союзником Польщі та Литви. Московія не могла з цим змиритися і знову повела своє військо в Гетьманщину.

Армія під командуванням воєводи Григорія Ромодановського та введені в оману ворожою пропагандою запорожці на чолі з Яковом Барабашем захопили Миргород, Лубни та Пирятин. Козацькі полки, які були вірні Виговському, витіснили московитів з України наприкінці 1658-го.

Навесні наступного року війна продовжилася, в Україну вторглася 50-тисячна московська армія. 21 квітня ворог оточив місто Конотоп, де перебувало 5 тис. козаків ніжинського полковника Григорія Гуляницького. Більш як два місяці вони героїчно тримали оборону, хоча міські укріплення були лише із земляного валу та рову з водою.

За той час Виговський зібрав 16 тис. козаків і кілька тисяч найманців із Польщі, Молдови, Валахії, Трансильванії, домовився про залучення 30-тисячного



Картину “Бій під Конотопом” написав 1977 року художник Петро Андрусів, який жив і працював у американському місті Філадельфія

війська з кримським ханом Мехмедом IV Гераєм. Цивільне населення виступило проти свавілля московських військ і всіляко підтримувало Виговського.

Вранці 7 липня 1659 року військо на чолі з гетьманом підійшло до Конотопа. Основна частина стала на вигідних позиціях біля села Соснівка. Виговський із невеликим загоном раптово атакував московитів. Захопивши частину ворожих коней, почав відступати.

Навздогін козакам вирушило 10 тис. найкращої московської кінноти Семена Пожарського. Перейшовши через річку Куколка, московити стали на ночівлю. Козаки непомітно зайшли в тил противника, зруйнували міст і загатили річку. Вода затопила долину, де стояв ворог.

Удосвіта Виговський із козаками напад на московитів і швидко почав відступати, заманюючи в пастку. Пожарський кинувся за гетьманом. Біля села Соснівка ворожу кінноту зустріли татари й найманці. Шлях для відступу був пе-

рекритий, долина річки перетворилася на важкопрохідне болото. Усе московське військо було винищене. Пожарського й інших князів татари взяли в полон і стратили.

Гуляницький вийшов із Конотопа й ударив по московській армії, яка тримала облогу. Козаки захопили артилерію, бойові знамена, скарбницю й майже весь обоз. Під Конотопом московити втратили до 30 тис. вояків убитими і до 10 тис. полоненими.

“Цвіт московської кінноти, що відбув щасливі походи 1654-го і 1655 року, загинув за один день, – писав російський історик Сергій Соловйов. – Уже ніколи після того цар московський не був у змозі вивести в поле таке блискуче військо. У жалобній одежі вийшов цар Олексій Михайлович до народу, й жах охопив Москву. Удар був важкий, бо завданий несподівано та ще й після блискучих успіхів!”

підготував **Олександр ГАНДЗІЙ**



# Ребров недопрацював у психології

ТРЕНЕР ЗБЕРЕЖЕ СВОЮ ПОСАДУ

Великі футбольні турніри – Кубок світу чи Євро – найкраще закарбовуються в пам'яті в дитинстві. Добре пам'ятаю змагання найкращих команд планети 30 років тому. 1994-го змагання приймали Сполучені Штати Америки. Востаннє у фінальній частині брали участь 24 команди, розподілені на шість груп. До 1/8 фіналу виходили не тільки ті, хто посів перші два місця в кожній, а й чотири з шести, які фінішували третіми. У групі Е зібралися команди Італії, Ірландії, Мексики та Норвегії. За підсумками групового турніру всі збірні здобули по чотири очки. Троє пройшли далі. Зайвими виявилися скандинави.

Очевидно, ті емоції, які пережили тоді норвезькі вболівальники, нині наздогнали українських. Бо наші теж фінішували четвертими, маючи ті ж самі чотири очки, що й суперники – Бельгія, Румунія та Словаччина. І вилетіли з турніру після групового етапу. На попередньому Євро команді Андрія Шевченка вистачило трьох очок, щоб пройти далі й дістатися чвертьфіналу. А команді Сергія Реброва пощастило менше. Ми не вийшли з групи, яку, враховуючи потенціал української команди, зобов'язані були подолати. Це провал. І винен у ньому насамперед тренер Сергій Ребров. Враження, що він погано відчував цю команду. Пара-

Футболіст збірної Бельгії Леандро Троссар (номер 9) протистоїть гравцеві національної команди України Володимирові Бражку. Команди зустрілися у третьому турі групового турніру Євро-2024 в німецькому місті Штутгарт. Нічия 0:0 – результат не дав українцям змоги вийти до 1/8 фіналу





докс: його друг Єрмак поставив керувати найталановитішою в історії України збірною найкращого українського тренера. Але не врахував очевидної речі. Ребров може бути скільки завгодно тактичним майстром, але тренерство – це ще чиста психологія. Особливо на рівні національної команди, де немає часу на відпрацювання зіграності, а мотиваційна частина важить багато. У штабі Реброва не виявилось тренера, який міг би завести команду. Найкращим свідченням цього факту є те, що після ганебної поразки від Румунії гравці попросили тренера залишити роздягальню, щоб поговорити між собою. Довелося втручатись і чинному президенту Федерації футболу Андрієві Шевченку.

Частково це допомогло. Принаймні в грі зі Словаччиною наші діяли краще більшу частину зустрічі. Можна сказати, що наша тактика спрацювала. Україна пожертвувала стартом зустрічі. Він склався ще гірше, ніж проти Румунії. Але цього разу Ребров вгадав із воротарем. Ні, я не звинувачую тренера у виборі Андрія Луніна на гру з румунами. Важко посадити на лаву запасних, вважаю, основного воротаря "Реала" цього сезону. Хоча було зрозуміло, що вже дворазовий переможець Ліги чемпіонів – людина куражу. Натомість Анатолій Трубін – менш зірковий, проте стабільний.

Саме Трубін залишив нас у грі під час найбільш провального її відрізка. Добре, що пропустили тільки один гол і згодом зуміли вирвати перемогу, натиснувши після перерви на вікових словаків.

## ”Українські вболівальники відчули те, що норвежці тридцять років тому

Проте стратегічного мислення Реброву не вистачило. Перемоги – 2:1 – над Словаччиною після румунських 0:3 було замало. Що, власне, й показав матч останнього туру: Бельгію треба було обігравати, а ми не змогли. Діяли непогано, проте на три очки не заслужили. І посіли четверте місце. Воно непрохідне навіть за пільгових умов, які склалися внаслідок розширення кількості учасників до 24 команд.

Реброва по-людськи можна зрозуміти. Він не пішов на ризик, бо ніхто не зрозумів би нічиєї зі словаками після халепи проти Румунії. Але минув час і стало зрозуміло: нічия з бельгійцями нічого збірній не дала. Як і те, що вперше на Євро зіграли на нуль. Та ще й проти Бельгії – команди, яка не така потужна, як кілька років тому, але має Де Брейне та Лукаку.

Головного завдання не виконали. І тренер мав би сам піти у відставку. Але цього не буде, бо Ребров прикриється вдалим матчем проти Бельгії, браком часу й необхідністю продовжити розпочату роботу.

Виправдання можна прийняти. Але змити ганьбу Євро-2024 спроможний навіть не вихід до фінальної частини Кубка світу-2026, а врешті подолання Ребровим там стадії групового турніру.

Те, що йому не вдалося в найважчий для нашої держави час.

текст: Роман ШАХРАЙ



Роман ШАХРАЙ

## СЛОВО ДМИТРОВИЧА

В Новорічну ніч на 2015-й я потрапив на операційний стіл з апендицитом. Роботу виконав знайомий хірург. Уболівальник футболу, який чудово знав про мою пристрасть до "Мілана". Пообіцяв, що 6 січня – в день чергового матчу – я вже буду вдома. І слово стримав. Те, що "Мілан" ганебно програв той поєдинок, від Дмитровича не залежало.

Тепер бачимося з ним через стан здоров'я матері. Говорити про купу її болячок – не надто приємна річ. Тому розбавляємо теми футболу.

Хоча й тут Дмитрович хмурніє. Напередодні Євро наша збірна грала товариський матч із поляками. Поступилася – 1:3.

– Вчисту, – рубає співрозмовник. – Фізично нас просто розтрошили. Болісно ще те, що до перемоги поляків практично не доклався їхній головний гравець Роберт Левандовський. Взагалі не бачу шансів у нас на вихід із групи.

Згадую те саме слово Дмитровича майже десятирічної давнини. Настрій пригнічений. Він не стає кращим після ганебної поразки від Румунії. Від дзвінка лікареві утримуюся. Роблю це тільки тоді, коли виграли у Словаччини.

Дмитрович у піднесеному настрої, хоча й розуміє: щоб вийти далі, треба обіграти Бельгію з Кевіном Де Брейне – людиною, яка точно входить до трійки найкращих у світовому футболі.

Не обіграли. Добре, що матері покращало й того прикрого дня можна було не консультиватися з Дмитровичем.

Просто констатувати, що й тут його слово виявилось пророчим 🗨️

Люди купаються у Дніпрі у Києві 1 липня цього року







# У документалістиці важливо, щоб від створення кіно вигравали всі

21-й Міжнародний фестиваль документального кіно про права людини Docudays UA тривав із 31 травня до 9 червня в київських кінотеатрах "Жовтень" і Kino42. Про свої фільми розповіли режисери чотирьох із 19 українських прем'єр

**"ФРАГМЕНТИ ЛЬОДУ",**  
конкурси "Досу/Світ" і "Досу/Україна",  
режисерка **Марія СТОЯНОВА**

Фільм змонтовано з 15 відеокасет батька режисерки, фігуриста-чемпіона й учасника українського ансамблю "Балет на льоду" Михайла Стоянова. Він знімав своє життя в Києві та закордонні гастролі в період із 1986-го до 1994 року. Відеоощоденники фіксують подорожі, роботу та дорослішання доньки на тлі перебудови, розпаду Радянського Союзу та перших років незалежності України.

— Чи я жила і знала про цікаві матеріали на батькових касетах? Ні, — каже Марія Стоянова. — Востаннє дивилася відео-записи себе в дитячому садочку, коли вчилася в університеті. Подруги говорили: "У нас немає відео в цьому віці — тільки фото". Мене це дивувало. Здавалося, в усіх є такі матеріали й вони не мають особливої цінності. А записів гастролей тата раніше й не бачила. Ми ніколи не сідали їх дивитися, не було такої традиції. Робота над "Фрагментами льоду" була для мене перевідкриттям і перепід'єднанням. Ситуація з відеозаписами нагадує про нашу роз'єднаність із 1990-ми. Покоління наших батьків, можливо, не хоче щось згадувати. А наше не знає, чи варто до цього підступатися.

Цінність домашніх відео переосмислила під час роботи над коротким метром "Ма". Створила його з роликів, які одна жінка знімала в тоді прифронтовому Маріуполі для своєї дочки в Києві. Одного дня я прийшла до своїх батьків додому й сіла за їхній комп'ютер подивитися старі файли. Побачила оцифровані батьком відео. Вони втратили якість, але були збережені в цифровому вигляді. Думала, буде нудно. Раптом натрапила на класно зняту й водночас дивну розмову комуніста й капіталіста в літаку під час польоту на виступи в Гонконг. Відчула цей момент сценою у фільмі. Зі здивуванням передивилася решту записів. Зрозуміла, що окремі приватні історії можуть багато сказати про велику спільну історію. Також хотілося з'ясувати, як ми нинішні співвідносимося з нами тодішніми. Зокрема, як дорослішали наші батьки й розуміли себе та свою ідентичність. Приємно й органічно бачити фільм саме в такій чистій формі, де є тільки архівні матеріали. Переважно родинні, але й дещо з публічних. Це не зовсім проста форма. Ко-

мусь може відчуватися перевантаженість войсоверу. Його найскладніше було зробити. Не лише розповідаю сімейну історію, а й переказую слова батьків і начитую текстові публічні архіви. У такому плетиві можна загубитися, але так і хотілося. Не уявляла інакше цього есеїстичного кіно.

Монтажна й сенсова форма також відображає шлях змін і дорослішання. Починається з мого імпульсу показати, як змінилося бачення "західного раю" від пізньорадянської людини до нас сучасних. А закінчилося все усвідомленням іншого вектора — колоніальності й ідентичності. У фіналі ж фільм трохи проривається у воєнне сьогодення.

Форма есея не передбачає показу чистого минулого. Це мое бачення і сприйняття. Прагнула почути, що архівні кадри хочуть нам сказати. А через розмови з батьками — зрозуміти, як вони це сприймали тоді й тепер. Кажуть мені: "Ми були обивателі, зайняті виживанням. Чого ти від нас хочеш?" Звісно, в Україні були й інші громадяни, активно залучені в історичні процеси. Але моя родина репрезентативна для великої частини тогочасного населення, для якої були характерні саме такі відстороненість і незацікавленість політикою.

Хотілося показати нерозбитість історії, де все пов'язано з усім. А водночас відійти від схематизації в намаганні пояснити собі минуле. Ніби як глобальні події відбуваються, а життя продовжується. Історичні процеси поступові. Це не просто, наприклад, прийшла незалежність — і все змінилося. Маленькій людині важко осягнути великі зміни. Нині теж це добре відчуваемо. Водночас у нас менше навченої безпомічності, ніж у наших батьків, — не з їхньої волі, а через радянське виховання.

**"ВСЕ МАЄ ЖИТИ",**  
конкурс "Досу/Україна",  
режисери **Тетяна ДОРОДНІЦИНА** й **Андрій ЛИТВИНЕНКО**

Фільм показує повсякдення миколаївської важкоатлетки, триразової чемпіонки світу з паверліфтингу, фітнес-тренерки та зоозахисниці Анни Куркуруїної. Вона допомагала облаштовувати притулки та шукати новий дім для безпритульних тварин. Під час повномасштабного вторгнення продовжує рятувати поранених і покинутих собак і котів.





Київський фігурист, учасник колективу "Балет на льоду" Михайло Стоянов знімав на відеокамеру себе та свою сім'ю вдома й у поїздках за кордон протягом 1986–1994 років. На основі цих записів його донька, режисерка Марія Стоянова, створила фільм "Фрагменти льоду". Цього червня стрічка взяла участь у міжнародному й національному конкурсах 21-го Міжнародного фестивалю документального кіно про права людини Docudays UA та здобула чотири нагороди. За словами журі Спілки кінокритиків України, це глибоке кінематографічне дослідження спільної історії крізь призму особистої пам'яті зі сміливістю не лише прийняти, а й критично осмислити досвід наших батьків

– Ми з півдня – Херсона та Миколаєва. Нас об'єднує любов до цих міст і природи, – розповідають Тетяна Дородніцина й Андрій Литвиненко. – Шукаємо там історії, які надихнули б людей. Анна Куркуріна стала для нас таким натхненням. Проект почали знімати до повномасштабного вторгнення. Анна – одне з великих сердець зоозахисного руху Миколаєва. Вона фактично представниця місцевої еліти. Коли почалася велика ескалація, обрала залишитися. Була вже не тільки зооволонтеркою, а й допомагала людям. Війна добре проявляє характер.

## „Дзеркало душі суспільства – це те, як воно ставиться до тварин

Це феміністичне кіно, в якому показуємо портрет цікавої та сильної жінки й розбираємося, як така особистість сформувалася. Чому одні приходять на нашу землю й убивають, а інші лізуть під кулі та рятують тварин. На прикладі героїні розмірковуємо про різні стереотипи в суспільстві. Завдяки постаті Анни це також спосіб говорити про війну маркерами, зрозумілими й цікавими на Заході.

Уперше зустріли Анну під час роботи над фільмом "Де собака заритий?" про кількох миколаївських зоозахисниць і їхнє протистояння з комунальним підприємством "Центр захисту тварин". Почули її промову на головній площі, де сказала, що дзеркало душі суспільства – це те, як воно ставиться до тварин. Знайомство з нею трансформувало нас. Анна намагалася привносити в Україну західну культуру

гуманного ставлення до безпритульних тварин. 2022 року прийняла сильну позицію, що нікуди не поїде й буде рятувати чотирилапих. Багато з них лишається покинутими. Нині їм недостатньо допомагають. Бракує стерилізації, тож можуть хаотично розмножуватися, а також заражатися сказом, бо їх не вакцинують.

Останні кілька років продемонстрували, що суспільство змінюється. Позбувається радянських маркерів про "диких звірів" і "собак на мило" та закликів стріляти. Треба, щоб тварин не розмножували й не викидали, щоб були штрафи та зоополіція. Є перші паростки в цій сфері, але ще є багато над чим працювати. Важливо, щоб ми й надалі формували правильну культуру ставлення до тварин.

Над фільмом працювали в Херсоні та деокупованих селах Миколаївської області. Контактували та їздили з Анною. Використовували й відео головної героїні. Вона блогерка, тож знімає себе та свою діяльність. Наприклад, коли підірвали дамбу Каховської гідроелектростанції, буквально за пів години була там і вивозила тварин.

Анна має таку силу віри, що з нею відчуваєш: ти під протекцією. Вона нас заряджала. Найбільше було навіть не страшно, а боляче це проживати. Кілька разів під час фільмування й монтажу емоційно накривало від споглядання геноциду й екоциду. Але арттерапія допомагає. Фокусуєшся на тому, що робиш.

Нам важливо донести ці кадри до Заходу. Показуємо, що означає прихід війни у твоє місто. Хочемо, щоб європейцям з активною громадянською позицією та високими моральними стандартами теж стало боляче від перегляду. Але уникаємо брутальних елементів. Хочемо кричати, проте розуміємо: для західного глядача це не варіант. Дивна практика: з того, що тобі болить, потрібно вибудувати структурну драматургію. ➤

## П'ять фільмів, які варто чекати після Docudays UA

– Доля документального кіно після української прем'єри не завжди зрозуміла. Тому збрала фільми на різні теми з програми 21-го Docudays UA, за якими варто стежити й подивитися цього року, – каже кінокритикиня Єлизавета Сушко. Розповідає про п'ять українських документальних стрічок, на які слід звернути увагу.

**”Мирні люди”**, режисерка Оксана КАРПОВИЧ  
Фільм змонтовано з перехоплених розмов російських військових із родичами, дружинами та друзями про те, що відбувається на війні на українських землях. У лютому вразив міжнародну аудиторію на Берлінському кінофестивалі, відтоді його показали в різних куточках світу. Як фільм-відкриття Docudays UA спрацював каталізатором стану українського суспільства – нас не шокують обрані аудіозаписи окупантів так, як дивують іноземців. Але попри таку особливість це важливе сьогодні кіно для національного глядача. У прокат вийде 29 серпня.

**Nice Ladies**, режисерка Марія ПОНОМАРЬОВА  
Стрічка фіксує водночас дві важливі теми, що відгукуються жінкам в Україні. З одного боку, це кіно про життя після 50 років і про те, як віднайти себе в будь-якому віці в улюбленій справі. З іншого – про конфлікт тих, хто залишився, і тих, хто поїхав. Одна з учасниць команди Світлана їде за кордон заради дітей та онука і втрачає подруг і сенс життя.

**”Фото на пам'ять”**, режисерка Ольга ЧЕРНИХ  
Уперше в історії фестиваль документального кіно IDFA в Амстердамі відкрив український фільм. Розповідає про родину з Донецька. Режисерка та її батьки виїхали звідти 2014 року, а бабуся залишилася в окупованому місті. Стрічка планувалася як історія про життя, що народжується попри смерть, – мати авторки працює в морзі. 24 лютого змінило наповнення, але не сенс. Попри війну, окупацію та подвійне переселення, життю є місце, а спогадам – окреме, під серцем.

**”Висота”**, режисер Максим РУДЕНКО  
Головний герой Василь Прокоп'юк – тренер зі стрибків із трампліна. Раніше він був спортсменом, а тепер віддає весь свій час, щоб навчити дітей стояти на лижах і повезти їх на Олімпіади. Режисер, який нині захищає нашу країну, з особливою любов'ю до героя стежить за його буденним і професійним життям у Криворівні Івано-Франківської області.

**”Місія 200”**, режисер Володимир СИДЬКО  
Фільмом-закриттям фестивалю стала історія Тетяни Потоцької, яка вивозить тіла загиблих військових із прифронтових зон для поховання в рідних містах. Багато де табуовану тему про останній шлях режисер показує без зайвої жорстокості. Він спостерігає за подорожжю жінки збоку.

› **”МІСІЯ 200”**,  
основна тематична програма **”10 років триденної війни, яка триває три сторіччя”**,  
режисер **Володимир СИДЬКО**  
Фільм розповідає про колишню підприємцю й волонтерку Тетяну Потоцьку з Луцька. Після початку повномасштабної війни вона поставила на паузу туристичний бізнес, придбала рефрижератор і почала транспортувати тіла загиблих військових, долаючи тисячі кілометрів без зупинок чи сну.  
– Я, звісно, зустрічав сильних жінок. Але Тетяна Потоцька – якийсь кремій, – говорить Володимир Сидько. – Після початку повномасштабного наступу мене запросили зняти кілька коротких метрів про жінок на війні. Продюсерка скинула статтю про Тетяну. Після спілкування з нею кажу: **”Нам треба робити про неї повний метр, бо це справді непересічна історія”**.  
Волонтерство емоційно та фізично тяжко дається Тетяні. О шостій вечора вона виїжджає з Луцька. Усю ніч їде, наприклад, у Курахове. Там розвантажує гуманітарну допомогу. Потім вирушає в морги. А паралельно – постійні телефонні розмови. Каже: **”У мене телефон кипить від дзвінків родичів воїнів”**. А ще телефонують навіть не по темі. Наприклад, порадитися, як знайти загиблого, до кого звернутися.

У такі моменти хочеться відвертатися й тікати, а Тетяна в цій атмосфері перебуває постійно. Вона живе в перманентному стресі. Але, як я помітив, її рятує віра в Бога. Знаходить у цьому спасіння і сприймає свою роботу як служіння та жертву. Це додає їй сил, хоча й дуже втомлена.

## ”” Фільм емоційно впливає на глядача, але без страшних сцен

Ми не мали великого фінансування, а часу було мало. Ризикували нічого не зняти. Тому попросив операторів: **”Головне – не вимикайте камери. Може відбутися будь-що будь-якої миті. Водночас будьте непомітні й нікому не заважаєте”**. Ми та наша апаратура завжди були наготові, бо боялися щось пропустити, наприклад, якусь важливу розмову. Таким методом і вдалося створити стрічку. Це роудмуві, в якому на монтажі залишили все, що зафіксували. Жодної сцени не викинули – нічого зайвого.

Тема важка, але намагався не показувати нічого шокувального. Та щоб було більше образів. Вони в аудіовізуальному мистецтві краще працюють на сприйняття. Тому фільм емоційно впливає на глядача, але без страшних сцен.

Коли їздили у відрядження з головною героїнею, не знали, що на нас очікує. У нас не було жодного плану. От дорогою вона з кимось телефоном поспілкувалася, нічого нам не говорить, а потім приїжджаємо в морг, якого не планували. Такий елемент несподіванки додає енергії матеріалу та посилює його. Тетяна під час роботи абсолютно відключається від світу. Вона нас не бачила, навіть коли стояли поруч. Не звертала уваги, ніби нас не існує. Завдяки цьому в жодному кадрі немає награності. Водночас Тетяну цікаво слухати. Здавалося, вона думає вголос. Проте, коли виходила з машини, в неї не було часу на розмови з нами. А от під час кермування мала змогу поспілкуватися, адже їй треба було вивільнити кудись енергію. Тому казав: **”Просто починай говорити, будь-які думки”**.



**ФІЛЬМИ** З 34 КРАЇН ПОКАЗАЛИ НА ЦЬОГОРІЧНОМУ ФЕСТИВАЛІ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО КІНО DOCUDAYS UA. ЦЕ 35 ПОВНОМЕТРАЖНИХ І 27 СТРІЧОК ТРИВАЛІСТЮ ДО 60 ХВ. 1978–2024 РОКІВ. БІЛЬШІСТЬ СТВОРЕНО ТОРІК І ЦЬОГОРІЧ. ЗА ПІДСУМКАМИ ЗАХОДУ ВРУЧИЛИ СІМ ГОЛОВНИХ І ШІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ ВІДЗНАК. НАЙБІЛЬШЕ ПРИЗІВ ОТРИМАВ ФІЛЬМ "ФРАГМЕНТИ ЛЬОДУ" МАРІЇ СТОЯНОВОЇ – ГОЛОВНУ НАГОРОДУ КОНКУРСУ "DOCU/УКРАЇНА", СПЕЦВІДЗНАКУ КОНКУРСУ "DOCU/СВІТ", ГОЛОВНУ НАГОРОДУ СТУДЕНТСЬКОГО ЖУРІ ТА ДИПЛОМ ВІД ЖУРІ СПІЛКИ КІНОКРИТИКІВ УКРАЇНИ



ФОТО: FB, LABOV PRODUCTION

Харківська 50+ команда з чирлідінгу Nice Ladies розділилася під час повномасштабного вторгнення, коли частина учасниць виїхала за кордон. Спортсменки стали героїнями фільму Nice Ladies режисерки Марії Пономарьової. Стрічка отримала спеціальну відзнаку національного конкурсу 21-го Docudays UA

### **NICE LADIES, конкурс "Досу/Україна", режисерка Марія ПОНОМАРЬОВА**

У фільмі йдеться про найстаршу в Україні команду з чирлідінгу Nice Ladies із Харкова, яка готується до виступу на чемпіонаті Європи. Після початку повномасштабного вторгнення частина колективу опиняється за кордоном. Учасниці стикаються з вимушеною розлукою та загрозою едності й мають зберегти дружбу та порозуміння.

– Усім героїням за 50. Найстаршій учасниці – капітанці, а тепер і тренерці Валентині – 77 років, – каже Марія Пономарьова. – Фільм про них я почала робити 2019-го. Тоді багато всього було зовсім іншим, але дещо – таким самим. Наприклад, є проблема з репрезентацією жінок старшого віку на екрані. Це або ідеалізація: старіння має бути гарне, естетичне і без складнощів. Або досить радикалізоване зображення: все погано, бідність, хвороби, кінець життя. Ми часто не бачимо людей старшого віку – бабусь і дідусів, старших батьків, учительок тощо. А вони класні та зовсім різні. Саме таке прекрасне різноманіття побачила в телерепортажі про харківську команду Nice Ladies. Це жінки з понад 20-річною різницею у віці. У їхній групі різні не лише покоління, а й соціальні кола, рівні освіти, сімейні ситуації та багато іншого. А змагаються вони в категорії 25+. Дай Боже нам усім дожити до їхнього віку, бути здоровими й могли робити щось схоже – необов'язково фізично, але мати жагу до відкриттів, колективного спілкування тощо. Подумала: тут точно є фільм. У документалістиці важливо, щоб від створення кіно вигравали всі. У нас були схожі мотиви. Чирлідеркам, які борються за свою видимість, потрібен був ще один майданчик, щоб їх краще бачили. А мені – не тільки роздивитися, а й копнути трохи глибше, почути різні голоси.

Через повномасштабне вторгнення перебіг подій виявився неочікуваним і різним для героїнь. Почала фільмувати

2020 року, але основна частина відбувається навесні-влітку 2022-го. Загалом було менш як 35 спорадичних знімальних днів, що досить мало для повного метра. Монтаж став ключовим етапом, щоб якось поєднати все в одне кіно. Це трагічна історія, хоч і з теплими моментами. Як каже одна з учасниць колективу Надія, ніколи вже не буде так, як раніше. Стрічка про те, що триває, а не закінчилося.

Частина команди залишається в Харкові, хтось до нього повернувся, а хтось виїхав. Наприклад, одна з головних героїнь, 61-річна Світлана, перебуває в Нідерландах, а Валентина – вдома. Nice Ladies виграли чемпіонат України у Львові та продовжують тренуватися в одному з небагатьох залів Харкова, де це ще можливо. Вони по-різному переживають травматичний досвід, який не завжди корелюється з інтересами групи, бо це різні дорослі люди, а не одне колективне тіло. Проте всі піклуються одна про одну й чекають на повернення партнерок.

Після 24 лютого в Харкові не знімала. Не могла розповідати про героїнь, які перебували там, бо я не звідти й не залишалася під час вторгнення. Було б нечесно репрезентувати їхній досвід, не проживаючи його. Натомість підсвітила той, до якого дотична, – жінок, які виїхали. Оприявнила те, що лишається невидимим, замовчаним або недоговореним.

П'ять представниць Nice Ladies нині перебувають в евакуації. Завдяки фільму вони побачили, що їхній досвід та індивідуальні потреби теж важливі. Безпека не нівелює травми вимушеного переміщення та провини вцілілого. А про це важко говорити як з українцями, так і з іноземцями.

Моє кіно – про потребу в емпатії одне до одного. Ми всі маємо шукати місточки розуміння, попри розшарування досвідів. Це універсальна історія про багато інших українських колективів, спільнот і сімей, які переживають складні часи, стикаються з подібними труднощами та мають схожі переживання.

текст: Ілля ПРОКОПЕНКО

# ”Ми відчували, ніби світ фільму каже тобі, що робити”, – Йоргос Лантімос і Віллем Дефо

Фантастична трагікомедія Йоргоса Лантімоса ”Бідолашні створіння” – це екранізація однойменного роману шотландця Аласдера Грея, вільної інтерпретації сюжету про Франкенштейна. Наприкінці XIX ст. головна героїня Белла (Емма Стоун, яка також виступила продюсеркою фільму), повертається до життя після спроби самогубства завдяки хірургу Годвіну Бакстеру (Віллем Дефо), який пересадив молодій жінці, що помирала, мозок її новонародженої дочки. Годвін із укритими шрамами обличчям, який сам був об’єктом експериментів свого батька, суворо опікується піддослідною. А втім, бажаючи побачити світ, дівчина тікає зі спритним адвокатом-розпусником Дунканом Веддерберном (Марк Руффало) і вирушає в подорож Європою, а Годвін їй у тому не заважає. Дорослішаючи, відкриваючи світ, Белла відкидає патріархальні забобони, прагне рівності та свободи. Найбільш вражаючий бік фільму – його візуальне рішення. З допомогою оператора Роббі Раяна, надзвичайно вигадливих костюмерів і декораторів Лантімос створив барочно-психоделічну реальність, до краю насичену

яскравими кольорами й несподіваними образами. У певному сенсі це погляд Белли, яка вирвалася з чорно-білого мастку доктора Годвіна; але також це й футуристична Європа, в якій можливі пересадження мозку та рівноправність жінок.

”Бідолашні створіння” стали однією із сенсацій кіносеzonу, здобувши чотири ”Оскари” (зокрема Еммі Стоун за найкращу жіночу роль), ”Золотого лева” Венеційського кінофестивалю та безліч інших нагород, а також трикратно окупивши бюджет.

До початку американського прокату відбулася онлайн-пресконференція за участю Йоргоса Лантімоса і Віллема Дефо. Свої запитання також поставив кореспондент ”Країни”

Йоргосе, розкажіть про свій шлях до цього фільму.

Йоргос Лантімос: Я вперше прочитав роман десь 2010-го чи 2011 року й був одразу вражений, надто ж тим, що його ніколи не екранізували. Я поїхав до Глазго й зустрівся з Аласдером Греем. Він виявився талановитою, багатогранною





людиною: не тільки письменник, а ще й чудовий художник та ілюстратор. Тож я отримав його благословення на екранізацію. Але продюсери відмовляли, коли я пропонував цю ідею. Я продовжив знімати інші фільми й урешті-решт після "Фаворитки" (попередній англомовний фільм Лантімоса, де так само грала Стоун. – *Країна*) вирішив, що це добра нагода спробувати ще раз.

**Мабуть, тепер маєте думку: "Я ж вам усім казав!"**

**Йоргос Лантімос:** Іноді я запитую себе, чи 10 років тому був найкращий час для цього проєкту? Можливо, той не був би так само сприйнятий. Та й ми не зняли б того самого фільму. Гадаю, все відбувається своєчасно.

**"Бідолашні створіння" відчуються як варіант легенди, але вже про Франкенштейна-жінку. Чи вплинув на вас класичний чорно-білий фільм 1931 року "Франкенштейн"?**

**Йоргос Лантімос:** Ми подивилися сцени оживлення з того фільму, щоб, можливо, зробити невелике посилення на них. Але це закладено в самому романі. Я не думаю, що ми зробили щось більше, крім того, що просто взяли сюжет із того місця, де його залишив Аласдер Грей.

## ”Це більше про когось, хто має нову надію, не тільки для себе, але й для неї”

**Як будуться ваші робочі стосунки з Еммою Стоун?**

**Йоргос Лантімос:** Нам легко й просто говорити про різні речі, домовлятися про спільну роботу, не потрібно надмірно аналізувати, щоб досягти чогось. Ми довіряємо одне одному після всіх цих років, і ми є хорошими друзями. І той факт, що вона була залучена до знімання так рано, допоміг їй почуватися більш невимушено і знати про все, починаючи від дизайну костюмів і закінчуючи участю інших акторів, наприклад Віллема Дефо, якого ми запрошували разом. Тож це безперервні стосунки, які ми будуємо на довірі та взаємній вдячності.

**Віллем, роль науковця в таких сюжетах майже завжди грає чоловік. На вашу думку, "Бідолашні створіння" мали б такий самий ефект, якби ви й Емма Стоун помінялися гендерними ролями?**

**Віллем Дефо:** Ну, хто знає, чи був би її шлях іншим? Але центральним моментом, який завжди супроводжує її, є стосунки, які вона має з цим чоловіком, Годвіном. Було б занадто просто сказати, що це стосунки батька й дочки. Насправді це більше про когось, хто має нову надію – не тільки для себе, але й для неї. У вас може бути жінка-лікар. Але тоді це було б дещо інше. Маю на увазі, що, як на мене, він захоується в неї по-справжньому. Але це визначається багатьма речами, наприклад, тим, що це не сексуальне хижачтво, бо він не може функціонувати у статевому плані. Це ставить його в цікаве становище. Ви бачите, як він намагається контролювати її, але врешті-решт обирає вищу любов, розуміючи, що має відпустити Беллу. І є багато прекрасних речей, які, на мою думку, досить багатозарові і створюють контрапункт з її виходом у світ. >



Віталій ЖЕЖЕРА

## ТУТ ЗНАЧИТЬ ТАМ

Бувати там, де ти народився і виріс, усе тяжче для душі, бо там останнім часом якось швидко змінюються краєвиди, що колись здавалися вічними. Ти в їхніх контурах виріс і приміряв себе до них, вони були тобою, а ти був ними. А тепер вже їх не впізнаєш, та й вони тебе, мабуть, не впізнають.

А все через те, що давні дерева старіють і вмирають або вирубуються, а на їхньому місці виростають нові, вже зовсім не так намальовані господньою рукою. І лінія північного горизонту вже не та, яку ти колись любив.

Або ось ти заходиш до двору, куди входив колись із трепетом душевним, а тепер здається, що цей двір знайшов не сам ти, а тільки твої ноги, в них пам'ять краща. А тут вже дерева і кущі не ті, що колись. І ти стоїш і не знаєш, чи той це двір і чи не пора втекти, бо як вийде з хати хтось чужий, що ти йому скажеш?

А тим часом скрипнули двері й знайомий дівчачий голос сказав: "Кого там чорти несуть?", і вийшла баба, в якій од тої дівчини зостався тільки голос, і ви обоє розумієте, що вас уже немає – тих, що були (були – тут? чи тепер точніше сказати – були там?).

Звідтіля через якийсь час я пішов собі далі – без стежок, вузькими обніжками чиїхось городів, і несподівано знайшов те, що шукав. Ті городи були всуціль засіяні пшеницею. А пшениця в червні, видима зблизька, утворює краєвид, що не міняється тисячами років. Це щось синьо-зелене, як морський приплив, це завжди ті самі, мов туго натягнуті струни, мільйони рівних вологих стебел, що ще не стали соломою. Я цю пшеницю знав отакою, ще коли був з нею однакового зросту. І тепер знов побачив її такою самою. І я був знов з нею тут – все одно що там, де мене вже нема ☹



ФОТО: VIT.COM

виготовлені частини, а потім відбуваються нанесення на обличчя, розфарбовування та розтушовування. Це займало до 4 годин на вході і 2 години на виході. Сидиш у цьому кріслі й не можеш заснути. Ти дивишся в дзеркало, коли вони накладають ці шматочки навколо очей, рота тощо, і бачиш, як зникаєш, а натомість з'являється щось інше. Я був зовсім іншою людиною, доки люди приходили сонні, пили каву. Насправді мені подобається розглядати це як позитивний момент. І хлопці-гримери були фантастичні, бо це детальна робота. Потрібна неймовірна концентрація, щоб щодня відтворювати все знову.

**Йоргосе, як вам вдалося зрежисувати настільки яскравий образ Белли Бакстер у виконанні Емми Стоун?**

**Йоргос Лантімос:** Я відпустив її на волю. Уся річ у тому, щоб створити безпечний простір для акторів і зблизити їх, аби вони відчували себе комфортно одне з одним. Ми проводимо, наскільки це можливо, кілька попередніх репетицій, більше для того, як я вже казав, щоб їм було комфортно одне з одним, щоб вони могли спробувати що завгодно, подуркувати, вивчаючи текст, граючи в ігри тощо. А потім це вже справа акторів. Вони самі все роблять, а я лише допомагаю їм із певними деталями чи вказую правильний напрям. Але це все вони, я не можу сказати нікому з них, як це робити.

› **На вас було б менше макіяжу.**

**Віллем Дефо:** Ви цього не знаєте. Можливо, цю жінку, доктора Франкенштейн, також використовували для експериментів...

**Йоргос Лантімос:** Ну, Віллем зіграв би її.

**Віллем Дефо:** Чорт. Думаєш, ми могли б це зробити?

**Йоргос Лантімос:** Ми могли б зробити що завгодно.

**Йоргосе, а як ви задумали характерний вигляд доктора Годвіна Бакстера? І що важливіше, як він був утілений?**

**Йоргос Лантімос:** Це досить довгий шлях. Ми почали думати про нього ще на ранньому етапі, коли зібрали команду художників-постановників, що мала найбільше часу для роботи над фільмом. Почали шукати різні посилання на реалістичні речі, як-от фотографії солдатів, поранених на війнах початку ХХ століття, і як недосконалі медичні операції позначилися на їхній зовнішності. Але ми не хотіли, щоб це видавалося випадковістю. Це мало бути щось на зразок абстракції. Тож шукали відповідні зображення. У моїй голові застряг автопортрет Френсіса Бекона, до якого я постійно повертався. А потім, коли ми почали складати все разом, то намагалися зробити так, щоб обличчя Годвіна мало вигляд експерименту без певної причини. Надіслали Віллему деякі світліни та розробки у фотошопі, й він долучився, а потім ми провели тести. Віллем може розповісти більше про сам процес, який був неприємний для нього, але він прийняв це.

**Віллем, через що вам довелося пройти в гримерному кріслі?**

**Віллем Дефо:** Ми не любимо говорити про такі речі, бо не хочемо, щоб люди думали про них під час перегляду. Та й, крім того, я вже носив важкі протези на обличчі раніше. Ви повинні просто підкоритися цьому. Треба скласти разом заздалегідь

” Я вже носив важкі протези на обличчі раніше

**Віллем, чим надихалися під час роботи над роллю Годвіна?**

**Віллем Дефо:** Знаєте, ми відчували, ніби світ фільму каже тобі, що робити. У будинку Бакстерів був такий рівень деталізації – я просто зависав там і нишпорив, розглядав реквізит, відкривав книжки, реальні хірургічні трактати. Це настільки цілісна реальність, що ти вже знаєш, що маєш робити. А потім, звичайно, репетиційний процес, про який говорив Йоргос. Він добре вміє організувати колектив. А ще є грайливий тон. Я дивився деякі відео з Аласдером Гресем. Безсумнівно, в Годвіні є велика частка його: ідіосинкратичний, ексцентричний, красива манера говорити. Тож це теж додавало натхнення. Але я не можу передати, наскільки це прекрасно для актора, коли є цілий світ і твоя робота полягає в тому, щоб віддатися йому, відкрити очі, залишатися допитливим. А ще це процес. Ви маєте йти до чогось, чого не знаєте. Я люблю це робити.

**Йоргосе, яка частина побудови світу в "Бідолашних створіннях" вам найбільше сподобалася? І як підійшли до візуальних елементів, щоб ефективно передати історію?**

**Йоргос Лантімос:** Моя улюблена частина – просто ходити по цих декораціях, дивитися на них, тому що там було багато малюнків і 3D-візуалізацій. Іноді я сумнівався, не знав, як вони вийдуть, але коли поїхав і побачив декорації на власні очі, то зрозумів, що ми справді побудували те, про що мріяли. Це неймовірно й наснажливо – гуляти місцями, які ми побудували. Я намагався скористатися з них якомога більше і дозво-



лив акторам заселити їх настільки, наскільки це можливо. Це було досить творчо – прийти туди й розібратися на майданчику, як ми робимо сцени і як вони грають, не намагаючись вписати це в те, що я уявляв раніше.

**Чи відчували ви коли-небудь, що засуджуєте свого персонажа або якісь його вчинки?**

**Віллем Дефо:** О, це хороше запитання. Я намагаюся цього не робити. Я надто зайнятий, намагаючись бути ним, щоб судити його. Я займаюся різними справами, я живу у світі. Ти судиш себе. Ти суворий до себе. І якщо ти справді зайнятий, у тебе не залишається часу на осуд свого героя.

## ” Відмови, які ми отримали десять років тому, частково справедливі

**Ви чудово передали емоції співчуття і прощення, які так потрібні нині. Це був свідомий чи несвідомий вибір у грі?**

**Віллем Дефо:** Уся справа в тому, щоб грати сцени. Але ви ж розумієте, що краса стосунків Годвіна й Белли полягає в тому, що в мого героя було болісне життя. І спосіб, яким він упорався з цим болем, полягає в тому, що він присвятив себе чомусь. Він перетворив біль на щось позитивне. І хоча він карає себе, каже, що занадто захопився, Годвін – співчутлива людина, і це співчуття впливає з розуміння того, що йому було нелегко. Думаю, що це одна з причин, чому він так

підключається про Беллу. У цьому є щось прекрасне. Гадаю, я це усвідомлював. Але знову ж таки, ви граєте діями, а він досить стриманий, досить вікторіанський, заперечує певні моменти. Тож цікаво, що ти інтуїтивно відчуваєш ці речі в грі, а я дивлюся на Емму, й у мене почуття до неї, й у мене почуття до персонажа, й це все змішується в одне ціле. І знову ж таки, ви граєте в самодостатньому світі, а потім щось стається, і це підтримується структурою сценарію, і все це поєднується. Багатий матеріал і багато речей, які вказують шлях.

**Йоргосе, ви сказали, що, якби ви зняли фільм 10 років тому, він не мав би такого відгуку. Що змушує вас думати, що фільм нині сприймається краще?**

**Йоргос Лантімос:** Гадаю, світ змінився за ці 10 років, принаймні західний світ. Зокрема змінилося сприйняття того становища, яке жінка займає в суспільстві. Я думаю, що це допомагає. До речі, відмови, які ми отримали 10 років тому, частково справедливі, бо на той час я ще навіть не зняв жодного англomовного фільму, а це мав бути масштабний проєкт. Тож це здавалося ризикованою пропозицією. Але також продюсери тоді не розуміли, чому важливо розповісти історію жінки, яка намагається прокласти свій власний шлях і йти по життю на своїх умовах. Але тепер це сприймається як щось важливіше. І це пов'язано не з технологіями, а з тим, що людський розум відкривається для усвідомлення й озирання назад і запитання: "Невже ми вважали це нормальним?" І я впевнений, що за 10 років ми говоритимемо подібним чином про щось інше.

текст: Дмитро ДЕСЯТЕРИК



## Бути батьками – найскладніша роль в будь-які часи

У спецпроєкті Gazeta.ua та ЮНІСЕФ розповідаємо, як батькам допомогти і захистити дітей, подбати про їхню психологічну безпеку

Скануй камерою та читай поради для батьків дошкільнят та школярів, як під час кризових ситуацій підтримати і заспокоїти дитину



# ”Це популяризація бігу, можливість допомогти ЗСУ й отримати позитивні емоції”

## ЯК ПРОЙШОВ ДРУГИЙ БЛАГОДІЙНИЙ ЗАБІГ У ВІННИЦІ

– Спорт у житті – це те, що загартовує, дисциплінує і дає можливість досягати бажаних результатів. Такі події фізично можуть стомлювати, але морально ти надихаєшся й заряджаєшся. Тому й немає потреби у тривалому відновленні після забігів, бо ти у процесі черпаєш енергію, – каже заступник головного виконавчого директора з агробізнесу МХП Сергій Доброгорський. Готується пробігти дистанцію 21 км під час другого марафону в рамках Ліги забігів RUN 4 VICTORY, що відбувся 30 червня у Вінниці

Марафон провели спортивна спільнота ”Характер” та Всеукраїнське фізкультурно-спортивне товариство ”Колос”. Організували його спільно з Благодійним фондом ”МХП-Громаді” за підтримки Вінницької ОВА, міської ради та партнера I-VIN.

Сотні людей зібралися вранці у Вишенському парку, щоб долучитися до благодійного забігу. Умовою участі був донат. Можна було пробігти на вибір дистанцію 2, 5, 10, 21 км.



**Директор Благодійного фонду ”МХП-Громаді” Олександр ПАХОЛЮК обрав дистанцію 5 км, стільки ж пробіг на попередньому марафоні в Тернополі.**

– Головна мета сьогоднішнього заходу – це єднання в бажанні допомагати

іншим, – говорить Олександр Пахолюк. – Цей забіг організовано, для того щоб підтримати наших захисників і сили оборони України.

Під час забігу у Вінниці організатори збирали кошти на потреби 59-ї окремої мотопіхотної бригади імені Якова Гандзюка.

– Це бригада, яка комплектувалася на Вінниччині. Ми постійно допомагаємо, тому знаємо, що їм потрібно, – продовжує Олександр Пахолюк. – Від ЗСУ нині є багато запитів, тому ми всі намагаємося задовольнити. Бійці радіють такій допомозі. Маємо робити все, щоб хлопці відчували нашу підтримку.

Приєдналися до забігу й вихованці місцевих спортивних шкіл товариства ”Колос” – близько 80 осіб.



– Сьогоднішній захід – унікальний, бо приділяємо найбільшу увагу тим хлопцям, які сьогодні на передовій, – каже Сергій ТАТУСЯК, голова ВТО ВФСТ ”Колос”. – Благодійний фонд ”МХП-Громаді” підтримує військових і людей, які постраждали внаслідок

війни. Також фонд приділяє багато уваги розвитку територіальних громад. Тому ми разом. Маємо багато спільних проєктів і намагаємося залучити якомога більше людей до допомоги. Це й оздоровлення дітей, і спортивні заходи. Сьогодні бігтимуть і професійні спортсмени. Це еліта нашої школи – майстри спорту міжнародного класу, кандидати в майстри спорту. Я бігтиму два кілометри разом із сином.

Лунає державний гімн. Люди прикладають руки до серця, в унісон співають.

– Три! Два! Один! – вигукує в мікрофон ведучий, і учасники марафону стрімко перетинають лінію старту. Почався забіг на найдовшу дистанцію – 21 км. Далі один за одним стартують учасники на менші дистанції. Найбільше людей біжить 2 км.



– Брала участь у забігу в Тернополі. Тоді пододала два кілометри. Сьогодні спробувала збільшити дистанцію – і вижила, – говорить Уляна БАРАНОВА, керівниця групи соціального розвитку Західного Хубу БФ ”МХП-Громаді”.

Сидить із колегами в затінку. – Тришки важко через спеку, але відчуття на фініші ні з чим не порівняти. Варто створювати собі виклики. Тільки тоді можливий розвиток. І ти розумієш, що немає нічого неможливого.



Трохи більш ніж за годину до фінішу добігає 22-річний Роман СКУРІДІН. Робить фінальний ривок і стає переможцем півмарафону. Роман представляв у Вінниці Спортивний клуб поліції Києва. Багато років займається легкою атлетикою

і не вперше бере участь у забігах.

– Дистанція доволі цікава й мені сподобалася, – каже радісно переможець. – Сьогодні здобув перемогу за-



вдяки нашим захисникам, які нині на фронті. Під час бігу я можу розслабитися, відпочити від роботи й побути зі своїми думками. Це надихає працювати над собою.

Загалом у забігу у Вінниці взяло участь 800 учасників різного віку, серед них – близько 200 дітей. Ще 100 осіб долучилися до марафону онлайн.

Перед нагородженням переможців на сцені урочисто передають 30 FPV-дронів вартістю близько 500 тис. грн військовим із 59-ї окремої мотопіхотної бригади ім. Якова Гандзюка. Гостям благодійного забігу пропонують залишити на них свої послання для окупантів або побажання українським захисникам на фронті.



– Я щиро здивований, що, попри перенесення забігу на годину раніше через спеку, зібралось стільки людей, – не приховує радості заступник головного виконавчого директора з агробізнесу МХП Сергій ДОБРОГОРСЬКИЙ. – Щойно мені сказали, що по-

ловина учасників – це працівники нашої компанії. Інша половина – мешканці міста й регіону. Це означає, що спорт і підтримка ЗСУ набирають популярності. Забіги МХП стають більш масовими. Важливо, щоб слова відповідали діям. Тому показую своїм прикладом, що треба бігати. Планую подолати півмарафони й у наступних двох забігах.

У рамках проекту RUN 4 VICTORY благодійні забіги заплановано ще у двох містах – Черкасах і Ладжижині Вінницької області.



ФОТО: НАДАНЕ ОРГАНІЗАТОРАМИ



– Це популяризація бігу, можливість добре провести час, допомогти ЗСУ й отримати позитивні емоції, – говорить Володимир ПРОКОПЧУК, директор Вінницького Хабу МХП. – Люди, які біжать, відчувають свою причетність до важливої справи завдяки тому,

що донатять на ЗСУ. Такий забіг є ще одним прикладом того, що МХП та Вінницький Хаб МХП – соціально-відповідальна компанія. Ми не лише турбуємося про продовольчу безпеку країни, а й дбаємо про добробут людей у громадах, де ведемо свою діяльність, піклуємося про здоровий спосіб життя. А з 24 лютого 2022 року нашим пріоритетом стала допомога захисникам та захисницям.

текст: Лілія МИЦКО



ФОТО: ЛІЛІЯ МИЦКО

# Російська церква насправді є департаментом Кремля

**НА ВСІХ ДІЛЯНКАХ, ДЕ РОСІЯ ВЕДЕ ГІБРИДНУ АГРЕСІЮ, УКРАЇНА ЧИНИТЬ СПРОТИВ. ЄДИНА ПРОГАЛИНА – РЕЛІГІЙНА СФЕРА, – КАЖЕ АРХІЄРЕЙ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ ЄВСТРАТІЙ**

**11 травня відбувся Архієрейський собор Православної церкви України, на якому ухвалили низку заяв, зокрема про виведення Української церкви з-під впливу Росії. Як оцінюєте результати собору?**

– Це важливий етап у розбудові Православної церкви України. Він свідчить, що попри війну церковні інституції працюють. Останній архієрейський собор Російської православної церкви відбувся в Москві 2017-го. Уже сім років вони неспроможні скликати свій керівний орган. У нас Архієрейський собор збирається раз на рік, за статутом. 2023-го в Києві ми провели найвищий орган церковного керівництва – Помісний собор. Він збирається раз на п'ять років. На інституційному рівні ми демонструємо, що наша церква жива і працює.

На соборі підбили підсумки календарної реформи. З початком нового церковного року ми перейшли на новоюліанський календар. Це рішення підтвердив Помісний собор, 1 вересня відбулася імплементація реформи. Цьогорічний Архієрейський собор дійшов висновку, що календарну реформу, якої церква давно потребувала, здійснено та позитивно сприйнято й у самій церкві, і в українському суспільстві.

Головний виклик перед церквою і Україною – ідеологія "руського мира". Вона почала проявлятися із середини 1990-х, коли було утворено нібито громадську організацію "Всемирный русский народный собор" на чолі з московським патріархом. Тематика заходів "Русского собора" постійно була пов'язана з наративами про "розділений народ", "відновлення єдності", цивілізаційну та духовну роль Москви. Але все це подавалося завуальовано, обтічними фразами. Навесні ж 2024 року чітко визначено позицію і російської церкви, і тих, хто підтримує ідеологію "руського мира": війна проти України – національно-визвольна війна російського народу на своїх південно-західних землях, а Росія нібито має божественне покликання.

**Вони навіть називають цю війну священною.**

– Саме так. Хоча Вселенський патріарх Варфоломій казав, що ця війна не священна, а диявольська. Ідеть-

ся не лише про пропагандистські заяви представників російської держави, а про те, що помісна церква Московського патріархату намагається дати релігійне обґрунтування злу, яке Росія несе не лише в Україну, а й у цілий світ. І цьому нібито надається божественна санкція. Наша держава й українське суспільство реагують правильно, але коли йдеться про богословські концепції, то реагувати на це – обов'язок релігійної спільноти. Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій, що об'єднує 18 основних спільнот країни, у своїй заяві засудила надання характеру священної цій агресивній війні. Але ми як Православна церква України мали відреагувати на найвищому рівні. Саме тому однією з ключових тем для Архієрейського собору було засудження вчення "руського мира" як еретичного. Воно викривляє основи християнства, відтворює засуджені церквою єресі, надаючи їм нової оболонки, але зберігаючи сутність. Ми засуджуємо це антихристиянське вчення і засвідчуємо, що вважаємо осіб, які є головними рушіями цієї ідеології, – Кирила Гундяєва як керівника Московського патріархату та Володимира Путіна як керівника російської держави – відлученими від православної церкви. Також ми звернулися до Вселенського патріархату, що має канонічне право порушувати такі питання на загальноправославному рівні, з проханням, щоб "руський мир" було засуджено, а Кирила Гундяєва позбавлено патріаршого сану.

## » Ця війна – диявольська

**Ви згадували, що на соборі ухвалили проєкт листа до Вселенського патріарха Варфоломія з проханням засудити керівництво Московської патріархії та відлучити від церкви російського президента Володимира Путіна. Якщо прохання задовольнять, який вплив це матиме на Росію та її лідера?**

– Слід розуміти, що певні зовнішні рішення лише констатують dokonаний факт. Ми як собор помісної









## ЄВСТРАТІЙ, у миру Іван ЗОРЯ

46 років, архієрей Православної церкви України, митрополит Білоцерківський  
Народився 21 жовтня 1977-го в Черкасах. Батько був технічний працівник, мати – інженерка.  
1994 року вступив до Київської духовної семінарії УПЦ Київського патріархату, а після закінчення 1997-го – до Київської духовної семінарії. Кандидат богослов'я, доцент Київської православної богословської академії.  
1997-го вступив до братії Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря в Києві. З 2013 року – постійний член Священного синоду. Представник Київської патріархії у Верховній Раді.  
5 лютого 2019 року призначений до складу першого Священного синоду Православної церкви України.  
Митрополит, заступник голови Управління зовнішніх церковних зв'язків Православної церкви України, правлячий архієрей новоствореної Білоцерківської єпархії, речник Священного синоду.  
Неодружений

- церкви, як ієрархи, що несуть духовну відповідальність за церковне життя, засвідчили, що, відповідно до євангельського правила "дерево пізнається за плодами", не можемо сприймати Путіна як людину, що належить до православної церкви. Той, хто чинить тяжкі нерозкаяні гріхи, сам себе відлучає від церкви. Це можна порівняти із встановленням діагнозу. Лікарі виявляють ракове захворювання і встановлюють діагноз. Запис лікарів робить людину хворою? – Ні. Це лише підтвердження факту хвороби. Путін – це людина, просякнута антихристовим духом. Він чинить не лише кримінальні, а й духовні злочини, намагаючись обґрунтувати свої дії

псевдорелігійною риторикою. Ми не раз чули запитання: "Чому ви не реагуєте, не засвідчуєте, що це не православ'я?" Якби Путін належав до парафіян нашої церкви, ми мали б інші права щодо нього. Але ми маємо духовне право свідчити – і зробили це. Чи буде формальний осуд – невідомо, але Путін – це вже людина поза православною церквою. Раніше чи пізніше відбудеться Господній суд над ним.

### Якщо Вселенський патріарх офіційно відлучить Путіна від церкви, чи стане це перепоною для поширення "русского мира"?

– Православна церква завжди виходила з протилежної парадигми. Коли йшлося про осуд ересі, використовували формулу: якщо хтось не сповідує визначеного врівненню православної церкви, нехай буде анафема. Навряд чи буде персоналізоване рішення – що Володимира Путіна офіційно відлучать. Звісно, суспільству хочеться, щоб була якась кнопка, але в церкві це не працює. Це в Росії роблять заяви, не обґрунтовані ні церковним вченням, ні Євангелієм, ні канонічними нормами. Кирило Гундяєв так позбавляє сану священнослужителів. Дійшло до того, що священника РПЦ, який у молитві замінив вислів "за перемогу" на "за мир", позбавили сану. Ми не йтимемо таким шляхом. Путін сам на себе наклав анафему, люди проклинають його щодня. Наслідків цього прокляття він точно не уникне.

## ”Збудоване на злочинному фундаменті не може бути добрим

**З початком великої війни багато парафій Московського патріархату захотіло перейти до помісної церкви. Яка ситуація сьогодні? Бо видається, що нині перехід парафій до ПЦУ загальмувався.**

– Перехід парафій не загальмувався. Через активні зовнішні події нині цей процес привертає менше уваги. Але майже щодня одна релігійна громада ухвалює рішення про вихід з юрисдикції Московського патріархату. Із 2019 року таке волевиявлення здійснили понад дві тисячі громад. Кардинально змінився рівень суспільної підтримки Московського патріархату. До великої війни його підтримували 15 відсотків українців, тепер – до 4 відсотків, за соціологічними опитуваннями. Це свідчить, що за обмеження російської церкви в Україні на законодавчому рівні виступають понад 80 відсотків опитаних, із них понад 60 процентів – за пряму заборону РПЦ в Україні. Це важлива база, на основі якої відбувається внутрішній процес. Представники МП роблять усе, щоб загальмувати його: перешкоджають зібранням релігійних громад, реєстрації статутів, звертаються до судів із безпідставними позовами. Є десятки громад, що ухвалили рішення про перехід і зареєстрували документи, мають права на свій храм, а зайти в нього



не можуть. Таких храмів багато на Вінниччині, де вхід у них заблоковано громадам, що перебувають у ПЦУ, а прихильники МП їх не пускають у храми. Процес триває, і він незворотний. Найактивніший він на Київщині, Поділлі, Хмельниччині, Вінниччині та у Львівській, Івано-Франківській і Тернопільській областях. Що ближче до сходу й півдня – тим цей процес повільніший. Вплив Московського патріархату на цих територіях був значно більший. Також для певної частини людей залишається невизначеним питання: сьогодні це територія України, а що буде завтра? Існування в нас Московського патріархату – це плід невпевненості в майбутньому України. 1992 року, коли Москва розділила Українську церкву, головним мотивом тих, хто пішов у МП, було переконання, що незалежність України ненадовго. Покійний патріарх Алексій II казав: "Радянський Союз розпався на 15 незалежних держав, але ми, російська церква, зберегли єдність, і вона є запорукою відновлення державної єдності". Вони розробили цю програму ще чверть століття тому. Хтось досі цього не розуміє, хтось, можливо, чекає, що вона реалізується.

### **Попри війну з Росією українці продовжують ходити в церкви Московського патріархату. Як переконати людей, що це на руку агресору?**

– Я пам'ятаю часи перебудови, коли багато хто говорив про трансформацію Комуністичної партії. Не всі комуністи були злочинцями, але Компартію було збудовано на злочинах, на людиноненависницькій теорії класової боротьби, що виправдовувала знищення мільйонів людей. Збудоване на гнилому злочинному фундаменті не може бути добрим. Тому не варто дивуватися, що де-хто досі вірить, ніби РПЦ – справді церква. Мільйонам українців десятки років промивали мозок і душу, вкладаючи туди думки про "триединую Русь". Через церкву насаджували культ російського імперіалізму. У Білій Церкві Спасо-Преображенський кафедральний собор рік тому звільнили з-під ярма "руського мира". У його центральній частині висіла велика ікона царської родини. І хтось іще досі вірить, що в нелюдській системи може бути людське обличчя. Після падіння монархії Романових у 1917–1918 роках російська церква пересмилювала своє місце, значення та історію. Це все не було реалізоване через більшовицький терор, церкву перетворили на додаток до кремлівської системи. Після колапсу путінського режиму та руйнування "руського мира" буде шанс для російської церкви переродитися і розкаятися. Тоді, можливо, якість людське обличчя в неї з'явиться.

### **Яка має бути політика держави щодо Московського патріархату, зважаючи на його агентурну діяльність на користь Росії?**

– До Революції гідності в Україні дивним чином уживалися спадок борців за волю зі спадком радянського періоду. Менш ніж півтора десятиліття тому комуністи мали найбільшу фракцію в українському парламенті. Краще було б, якби держава одразу визначилася,

що все московське має перебувати під особливим наглядом, бо це зуби дракона. Посіяні в землю, вони рано чи пізно проростуть, як це і сталося. Але не було кому це реалізувати. Та й люди, що згадували ковбасу по 2,20, не захотіли би слухати.

### **Росія за Єльцина теж була інша, намагалася будувати демократію.**

– Вона не була інша, просто не мала сил реалізувати себе. Тому нападали не на велику Україну, а на маленькі Молдову й Чечню. Вела імперські війни в менших масштабах. Наше суспільство не було готове прийняти цю правду. Лише коли цей монстр проявив себе, тоді більша кількість людей усвідомила його суть. Саме тому нині є суспільний запит – завершити відгородження від Росії. У нас немає з нею дипломатичних, економічних, медійних зв'язків, заборонено діяльність проросійських партій. На всіх ділянках, де Росія веде гібридну агресію, Україна чинить спротив. Єдина прогалина – релігійна сфера, через нерозуміння того, що російська церква насправді є не церквою, а департаментом Кремля. Підлеглість релігійних організацій в Україні російським релігійним центрам – це інструмент, через який РФ впливає на нас. Тому завдання держави – законодавчо прибрати цей інструмент. Це стосується не свободи віросповідання, а завершення логічного ряду: якщо в нас немає російських банків і медіа, то не повинно бути й російських релігійних організацій. Це стосується не лише православ'я – в менш видимих масштабах російська політика поширюється на протестантське, юдейське та мусульманське середовище. Накласти законодавчу заборону, довершити цей процес, ухваливши відповідний урядовий законопроект, – це були б серйозний крок і відповідь на суспільне очікування.

## **”Московський патріархат – останній форпост ”руського мира” в Україні**

### **У Києві демонтували незаконну споруду Московського патріархату на території Національного музею історії України. Як оцінюєте цю подію?**

– Це правильне рішення. Десятиліттями структура Московського патріархату в Україні жила за принципом, що є закони та правила для когось і є право для них. Схотіли – й поставили. У Києво-Печерській лаврі забрали десятки об'єктів. Павло Лебідь прислав своїх підлеглих, які просто викидали музейників. Рішенням про демонтаж було поставлено крапку в цій історії – не можна, прикриваючись добрими намірами, чинити зло. Цей самобуд звели, щоб застовпити місце там, де стояв перший кам'яний храм Руси. Там є гранітна брила, на якій викарбувано слова з "Повісті минулих літ": "Откуда есть пошла Руская земля?" Для "руського мира" важливо показати, що Київ є їхнім, російським.

Тому прибрати цей символ духовного й матеріального вторгнення в нашу історію – був обов'язок держави. Жодних задокументованих дозволів на зведення цієї споруди не було. Були лише нахабство й переконаність, що їхній статус дає їм змогу робити все. І ще один важливий момент: після того як за рішенням суду розібрали цей самобуд, почали масово приводити людей плакати на камеру, як вони страждають. Але чому ми нічого подібного не бачимо на місці храмів, зруйнованих російськими окупантами? Коли в офіційних новинах пишуть, що Святогірську лавру на Донеччині обстріляли росіяни, Московський патріархат у своїх новинах пише: "Стався обстріл". Ніби про стихійне лихо. Навіть у цьому вони не хочуть звинувачувати Росію. Усі свої заяви вони спрямовують проти України: вона їх утискає. І притому заявляють, що проти війни і моляться за мир.

### **Києво-Печерська лавра навесні 2023-го розірвала договір про оренду з Московським патріархатом. Але минув рік, а ченці Московського патріархату досі перебувають там.**

– Так. Це треба врегулювати, бо ніяких законних прав бути там у них немає. Є національний музей "Києво-Печерська лавра", що має право на її майновий комплекс. Музей повинен реалізувати це право. Є чернеча громада Лаври в лоні Православної церкви України, що здійснює там богослужіння. У Лаврі звучить українська молитва, проводить богослужіння митрополит Епіфаній. Сподіваємося, що держава доведе розпочату справу до логічного завершення і дух "руського мира" полишить святиню.

## **„Росія – азійська автократія, Україна – європейська держава**

### **Верховна Рада торік, у жовтні, проголосувала законопроект про заборону Московського патріархату. Однак документа досі не ухвалили. Влада затягує цей процес.**

– Причина проста: Росія вклала шалені ресурси, щоб подати в західних країнах цей законопроект як порушення свободи віросповідання та розгорнути кампанію проти надання допомоги Україні. Це мало певний ефект, зокрема серед американських консервативних кіл. Зусиллями української релігійної спільноти цей ефект значною мірою розвіяно. У результаті Конгрес проголосував за надання нам військової допомоги. Московський патріархат використовують як останній форпост "руського мира" в Україні. Тому є побоювання, що ухвалення закону може зашкодити Києву в отриманні військової допомоги. Ідеться про використання часу між першим читанням законопроекту й остаточним ухваленням, щоб краще роз'яснити партнерам, що ми прагнемо не порушити, а захистити свободу віросповідання в Україні. Досвід підказує, що закон ухвалить.

Чи діятиме він ефективно, сказати важко, але позитивний ефект матиме.

### **Українська церква з 2014 року підтримує нашу армію. 2021-го офіційно запроваджено інститут військових капеланів. Яку роль вони грають у цій війні?**

– Військове капеланство – надзвичайно важливе служіння, особливо в умовах постійних бойових дій, коли воїн вранці не знає, чи буде ввечері живий. Усвідомлення питань життя і смерті, можливість молитви і сповіді – це дуже актуально. По духовну підтримку людина піде не до офіцера, не до товаришів – лише до священника. Військове капеланство характерне для всіх демократичних країн. Там ці традиції існують століттями. Нове українське військо має традицію служіння, що стикається з багатьма викликами. Зокрема з потребою великої кількості капеланів, священників, що підуть до війська. Це складно. Ми згадували, що велика кількість громад МП переходить до ПЦУ, але священників переходить значно менше – приблизно один на чотири громади. Ми намагаємося робити все можливе, щоб розвивати й укорінювати військове капеланство. Це один із внесків Української церкви в здобуття перемоги.

## **„По духовну підтримку воїн піде лише до священника**

### **Яким бачите найближче релігійне майбутнє України? Американський богослов Джон Берджен окреслив два шляхи: перший – створення національної церкви, як в Англії та Польщі, і другий – американська модель із високим ступенем релігійного плюралізму. Який шлях прийнятний для України?**

– Україна протягом століть є домом для різних релігійних традицій. Ісламу та юдаїзму не принесено мігрантами у XX столітті – історія їхніх громад сягає часів Київської держави. Як зазначають соціологи та релігієзнавці, Україна вирізняється серед сусідів – попри те, що 70 відсотків українців ідентифікують себе як православні, немає домінуючої конфесійності. Ми від початку є країною, де співіснують і мирно взаємодіють різні культури і традиції. Наш здобуток – існування вже чверть століття Всеукраїнської ради церков та релігійних організацій. Аналогів цьому утворенню, де на рівних засадах взаємодіють представники різних конфесій, я не знаю.

Західні дослідники й журналісти завжди дивилися на Україну як на трошки інакшу Росію. І багато хто продовжує нас розуміти через досвід розуміння Росії. Але наше суспільство абсолютно відмінне щодо ставлення до релігії. Росія – азійська автократія з усіма притаманними характеристиками. Україна – європейська держава, в ній природним чином розвивається те, що характерне для Заходу.

текст: **Дмитро КНЯЖИЧ**,  
фото: **Тарас ПОДОЛЯН**



# НЕ ВІДОМІ РАНІШЕ ПРИМІРНИКИ ОСТРОЗЬКОЇ БІБЛІЇ, ЯКІ ВІЯВИЛИ НА ГОРІ АФОН

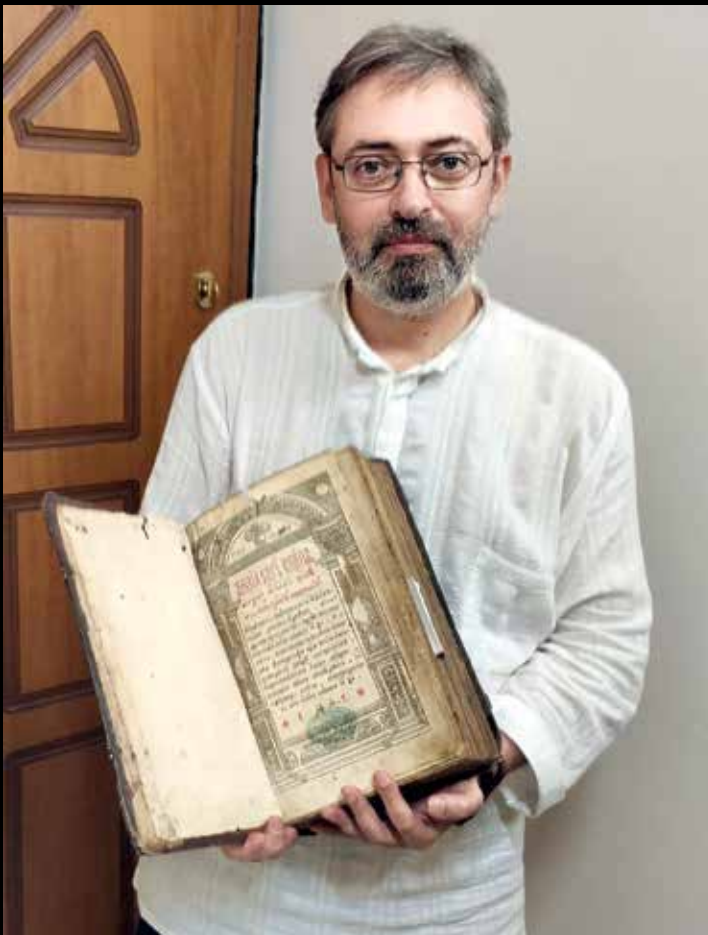
Три не відомі раніше примірники Острозької Біблії 1581 року нещодавно виявили українські науковці на горі Афон. Це перші повні друковані українські видання Біблії церковнослов'янською мовою. Усього у світі відомо про майже 350 збережених примірників цієї книжки.

— На святій горі Афон отримав можливість попрацювати з рідкісними українськими стародруками XVI–XVIII століть. Їх зберігають у закритих монастирських книгосховищах. Зокрема тут виявлено три не відомі раніше примірники Острозької Біблії. Судячи з маргінальних записів на стародруках, вони належали українським афонським ченцям кінця XVI – початку XVII століть, – розповідає директор Міжнародного інституту афонської спадщини, 48-річний Сергій Шумило.

Окрім трьох примірників Острозької Біблії, в цій монастирській книгозбірні зберігають 23 рідкісні стародруки, видані в XVI–XVII ст. у Київській митрополії, а також понад 60 примірників українських стародруків XVIII ст.

— В іншому афонському монастирі мені також вдалося виявити 27 унікальних стародруків XVII століття, виданих у Київській митрополії, – продовжує науковець. — Особливо багато видань друкарні Києво-Печерської лаври XVIII століття. Це засвідчує тісні контакти афонських монастирів із духовенством і чернецтвом Київської митрополії, а також з українським козацтвом та козацькою старшиною – гетьманами й кошовими отаманами Запорозької Січі. А також є доказом духовно-культурних впливів Київської церкви по всьому православному світу, зокрема й у світовому центрі православного чернецтва – на святій горі Афон. Чи пов'язані якимось чином знахідки з московським патріархатом? Хіба що тим, що Москва старанно нищила українські стародруки. Крім того, Афон – це юрисдикція Константинопольського патріархату.

текст: Ірина МАМРИГА,  
фото надав Сергій ШУМИЛО



# Сергій РУДЕНКО

53 РОКИ, ЖУРНАЛІСТ

## ”ЖИТТЯ – ЦЕ ПОСТІЙНА БОРОТЬБА ЗА ПРАВО БУТИ СОБОЮ”

Живу для того, щоб творити. У різних сферах – журналістиці, літературі, поза професією. Доки шукаю відповідь, для чого існую, я живу. Доки людина думає і шукає відповіді на запитання, доти наповнює життя сенсом. Цей досвід допомагає розвиватися. Коли мозок втрачає активність, настає старість. Тому його треба тримати в тонусі.

Розвивати розум – це продовжувати своє життя. Ми молоді, доки маємо інтерес до життя. Доки цікавишся, чим закінчиться книжка чи фільм, доки засвоюєш нові технології та здобуваєш нові навички, ти розвиваєшся й відчуваєш потребу жити. Опанування гаджета чи автівки робить тебе живішим: ти здобув знання, які забезпечать новий досвід. Доки людина чогось прагне, вона молода.

Усе прогресивне – цікаве. У 53 роки вмю знімати й монтувати відео. Маю ютуб-канал. Веду сторінки в тіктоку, фейсбуку та мережі X. Працюю в різних комп’ютерних програмах, маю кілька сайтів. Єдине, за що не беруся, – кермо автівки. Права маю, але офтальмолог сказав, що з моїм зором безпечноше бути пасажиром.

Між егоїзмом та альтруїзмом обираю золоту середину. Егоїцентризм може завадити розвитку. Я ближчий до альтруїста. Намагаюся помагати тим, хто мене про це просить. Раджу, як почати вести сайти, блоги та ютуб-канали. Втім, якщо розчиняєшся в альтруїзмі, губиш себе. Найкраще тримати розумний баланс.

Вірю в безкорисливість. Можна допомагати одне одному безвідносно до вигоди, соціального статусу та гендера. Ми не можемо жити тільки заради себе. Від довколишніх залежить не лише твоя безпека, а й психологічний затишок. Тож треба спілкуватися та взаємодіяти. Не завжди стосунки – це матеріальна вигода. Деякі люди наснажують мене енергетично. Обмін енергіями – корисна взаємодія.

Головне в житті – творчість. Люблю спостерігати за людьми, які чогось досягають. Які творять сім’ю, літературу, журналістику, державу.

Спілкування – це вид будівництва: поради можуть допомогти в побудові чийогось життя.

Життя навчило бути розважливим. У молодості мав запальний характер. Коли відчуваю, що сприймаю щось суто емоційно, кажу собі: ”Стоп. Обдумай і спокійно зроби висновки”. Коли зважуєш, рідше шкодуєш про скоєне.

Національна пам’ять – це сума знань і досвідів багатьох поколінь. Вона з’являється після пережитого, яке передали нащадкам. Інколи дивуюся, звідки в мене розуміння Голодомору, бо я вчився в радянській школі, де цього не викладали. Дізнався про цю трагедію пізніше. А потім згадую: мої бабуся та мама пережили ці голодомори. Дещо всотується у свідомість генетично.

## ” Доки людина чогось прагне, доти вона молода

Жодне українське покоління за останні 100 років не жило у спокої. Одних прагнули вбити й задушити їхню мову та культуру, іншим доводилося виживати. Сучасники воюють за свою свободу. Наше життя – це постійна боротьба за право бути собою.

Навіть 5-річні українці знають героя ”Да Вінчі” та ворога Путіна.

Наша сила – в національній свідомості та захисті своїх цінностей. Знання про тих, хто боровся за незалежну Україну в 1920-х та 2020-х, маємо передавати молоді. Без пам’яті про минуле немає самостійного майбутнього.

Боротьба й активність – шлях до життя.

Росія ніколи не могла пробачити нам нашу незалежність. До війни з Україною готувався не тільки Путін, а і Єльцин. Путін спершу прагнув приручити нас інформаційно й політично. 2013-го він зрозумів: марна справа – й напав збройно. Маємо дивитися на Росію без рожевих окулярів із відстані демілітаризованої зони.

У нас немає нічого спільного з росіянами, крім кордону. Українці – працелюбні та волелюбні, дбають про родину





ВідеOVERсію  
інтерв'ю можна  
подивитись  
на нашому  
ютуб-каналі  
за посиланням  
у qr-коді







## Сергій РУДЕНКО

Народився 14 жовтня 1970-го в селі Стецьківка на Сумщині.

Батько працював електриком. Мати – вчителькою української мови та літератури. Навчався в Сумській художній школі й на факультеті журналістики Київського державного університету імені Тараса Шевченка.

Працював кореспондентом Української служби "Радіо Свобода", аналітиком інтернет-проєкту rtoUA, першим заступником головного редактора інтернет-видання "ПіК України" й головним редактором групи сайтів "Главред". Із червня 2013 року по вересень 2014-го – головний редактор сайту каналу ТВі. Був автором і ведучим програм "Книги на ТВі" та "Сьогодні про головне".

Пише колонки в Deutsche Welle.

З березня 2015 року по травень 2023-го – шеф-редактор сайту телеканалу "Еспресо TV". Автор і ведучий програм "Мережа", "Про політику", "Досє" та "Вердикт" на цьому телеканалі.

Автор книжок "Пантеон класиків", "Анатомія ненависті. Путін і Україна", "Бій за Київ" та інших. Біографічний нарис "Зеленський без гриму" 2022-го перекладено у 25 країнах світу. Виданий у Німеччині переклад твору увійшов у список бестселерів журналу Der Spiegel. Засновник творчої асоціації "500" та книжкового порталу "Буквоїд".

Про особисте життя не розповідає.

Хобі – літературні пародії на письменників.

Перечитує "Тореадорів із Васюківки" Всеволода Нестайка.

Колекціонує враження від людей і подорожей.

Смакують борщ та узвар.

Живе в Києві

► та громаду. Росіяни – безвольні жорстокі раби, які замість прагнення до свободи поневолюють інших.

Я народився за 35 кілометрів від Росії. Змалечку пам'ятаю відчуття Московщини: перетинаєш кордон і опиняєшся на території духовної убогості та фізичного занепаду. Хати занедбані, люди п'яні й шукають, із ким би побитися. Національна ідея росіян – примітивно-циклічна: украв, випив, у тюрму. Вирватися із замкнутого кола вони поки що не хочуть. Саме тому й держава їхня – тюрма.

Ми вже ніколи не віддамо Росії нашого майбутнього. Творитимемо його самі.

Вибір є завжди. Здатися чи боротися? Я обираю друге. Маю поганий зір, тож роблю, що можу не в армії, а на інформаційному полі.

Перспектива служби у війську для багатьох із нас – питання часу. Війна довга та важка й потребує наших сил і вмінь. І моїх – також. Після школи хотів вступати у військове училище, не взяли через слабкий зір. Однак є й сильний бік – умію працювати з інформацією.

## „ Найкраща мотивація інших – власний приклад

Спільні цінності мого літературного покоління – незалежна Україна й відрив від Москви. Ми прийшли в літературу на уламках совецької системи, втім, зробили чіткий вибір. Мої ровесники пройшли три Майдани. Багато хто пішов до війська після початку великої війни.

Найкраща мотивація інших – власний приклад.

Є сни, які мені сняться протягом життя. Бачу міста й села, в яких жив чи колись житиму. Намагаюся про те не думати. Час, який міг би згаяти на рефлексію снів, витрачаю на корисні справи.

Усе, що роблю, пропускаю крізь детектор інтуїції. Чуйка підказує, що робити варто, а що – ні. Часом інтуїція каже: не йди на цю зустріч. Іду – й усе летить шкереберть. Щоразу, коли йду проти інтуїції, потрапляю в якусь халепу.

Намагаюся бути щирим, відкритим і порядним. Люди, які стрічають на вулицях, часто вважають мене суворим інтровертом. Тоді кажу їм: підходьте, поспілкуємося. Після цього чую: "А ми думали ви не такий". Віджартовуюся: "Це все химери телевізора". Та ще ж і програма моя зветься "Вердикт". Тоді разом сміємося: по буднях – "суворий суддя" в телевізорі, а на вихідних – спраглий до спілкування.

Вірю в людину та її можливості. Допускаю, що життя після смерті існує. В якій формі? Хтозна. Я виріс у вчительській сім'ї часів радянщини. Учителям було наказано навіть думати про релігію. За спроб піти в церкву нас відганяли загонами міліції. На шкільних лінійках казали: "Дивіться, він святив паску". Робили все, щоб ми



росли атеїстами. Я радше матеріаліст, який сподівається, що загробне життя існує. Хоча на Землі все є – і рай, і пекло.

До війни думав, що я багато чого бачив. Після Бучі й Ірпеня зрозумів: не варто спішити з висновками.

Якби була змога, зазирнув би в минулі століття. Для журналістського репортажу. З'ясував би, ким були мої предки з XVIII–XIX століть. Хотів би побачити й на сто років уперед. Якими вдалися мої внуки й чи сконала ця клята російська імперія?

Хотів би запитати Тараса Шевченка, звідки він знав про те, що буде. Як йому вдалося писати так, що він є нашим сучасником, а не припалим пилом класиком.

Гроші – це інструмент, що дає змогу жити й почуватися людиною. А ще – подорожувати.

Я поміркований матеріаліст. Доводилося відмовлятися від великих гонорарів, аби зберегти чесне ім'я. Якби хотів мати розкішне авто чи дачу, мав би, але це не головне. Гроші не роблять тебе кимось. Навпаки: ставши кимось, відкриваєш вікно до нових можливостей.

Совісті, таланту і прихильності аудиторії за гроші не купиш.

Не знаю, що таке слава. У телевізійну журналістику прийшов у 43. Немає такого, що йду вулицею й несу себе, як зірка. Люди часом упізнають – і ми спілкуємося. Дивуються,

що їжджу громадським транспортом. Думають, телеведучий має їздити в лімузині.

Моя формула успіху – копітка робота. Журналістика забирає багато часу й зусиль. Утім, коли тебе дивляться й читають, отримуєш насолоду, яка надихає працювати далі. Цей стиль життя підходить не кожному. Марафон, який вимагає довгого дихання.

## ” Моя формула успіху – копітка робота

Любов – це те, заради чого живемо. Сім'я – одна з частинок любові.

У мирному житті ніколи не вбив би людини. Проте у воєнний час, мабуть, зроблю це за необхідності.

Моя суперсила – в наполегливості. За час повномасштабної війни написав дві книжки і створив оновлену версію третьої. Якщо ставлю мету, намагаюся її досягати.

Гумор та іронія дають змогу глянути на себе критичніше. Якщо всім кажеш, що ти хтось, а життя стверджує, що ти – ніхто, то це вже трагікомедія, де смієшся не ти.

текст: Павло ЩИРИЦЯ, фото: Тарас ПОДОЛЯН

Словник

Добра

спецпроект до другої річниці повномасштабного вторгнення

## Опікуватися

виявляти увагу до когось, чогось; забезпечувати чийсь потреби; підтримувати, допомагати у важкі часи



скануйте камерою та читайте спецпроект на сайті







# ”Литовці, поляки, білоруси й українці повинні триматися разом”

## Згадайте 24 лютого 2022 року. Як дізналися про початок широкомасштабної війни в Україні?

– Вранці 24 лютого було весілля в мого старшого сина. Радісна й важлива подія в житті нашої родини, а тут таке горе. Два дні телевізора не вимикав. Я відчував вибух емоцій – обурення, гнів і розпач: що далі? Чи вистоїть Україна? Було зрозуміло лише, що загроза – велика, росіяни можуть зайти в Київ, а в нас буде багато біженців. Польща доволі швидко зреагувала, ми чекали реакції Європи та світу. Коли ваші війська відбили атаку в районі аеропорту в Гостомелі та відкинули росіян подалі від Києва, стало зрозуміло: Україна витримала удар і впорається з агресором. Хоробрість і рішучість кожного українського воїна та громадян спонукали Захід підтримати вас.

Я одразу зателефонував українським колегам, запропонував допомогу. На жаль, на третій день війни внаслідок бомбардування Києва загинув член знімальної групи серіалу ”Кава з кардамоном”.

## Ви багато знімалися в Росії. Чому стали на підтримку України?

– Підтримка України була єдиним можливим для мене вибором, як і для будь-якої нормальної людини, яка розуміє, що таке зло. Хоч я до кінця й не вірив, що таке може відбутися. Був зачарований російською літературою, фільмами, аж раптом виявилось, що за цією культурою стоїть бандит. Відчуття, наче мене ошукали. У російських фільмах роками знімалися українські, латвійські, польські артисти, зокрема Кшиштоф Зануссі, Данієль Ольбрихський. Вважалося, що є одна кінематографічна спільнота, творці розповідали історії, показували казку. До 2022 року ніхто не розумів, що насправді йде війна. Тому після широкомасштабного збройного нападу на Україну я подзвонив своєму агенту в Росії і сказав: доки Путін живий, я туди точно не приїду.

## Вас підтримало оточення?

– Родина, друзі – всі були мої однодумці. І це було не лише про те, щоб дати гроші, а й привезти-перевезти, щось десь дістати. Так вчинило тоді багато поляків. Чому? Бо в нас жива пам'ять предків. Польща була під окупацією Росії, Австро-Угорщини. Заслання, депортації, вбивства, біженці – це все ми пам'ятаємо. Допомо-

га поляків була щира, це був поклик серця, демонстрація того, що ми вас розуміємо, ми з вами. Великою відповідальністю держави, засобів масової інформації надалі є недопущення непорозумін між нашими народами. Потрібно, щоб біженці з України відчували себе в безпеці у Польщі. Хоча в нас різні культури й суспільства, але потрібно об'єднатися, щоб більше розуміти одне одного. Це велика робота для всіх – від урядів до громадських організацій, від діячів культури до журналістів.

## ”Тисячі вбитих і закатованих, багатьом росіянам це подобається

### Чи говорили зі своїми російськими колегами?

– Мабуть, лише тижнів через два від початку війни я спохопився: ”А що ж мої колеги з Росії”? Відповідь здебільшого була: ”Що ми можемо зробити?” Деякі мене шокували підтримкою Путіна. З ними ми розлучилися назавжди. Колеги з радикально протилежною думкою не могли залишатися у країні-агресорі та, попри успіх, роботу, шанувальників, гроші й майбутнє, виїхали звідти. Дехто соромився. Були й такі, які нормально почувалися. На моє запитання, чи не заважає їм знімання пропаганди, виправдовувалися великими колективами, які очолюють, і зароблянням на хліб.

### Чим відрізняється нинішня гібридна форма російського імперіалізму від нацизму та фашизму?

– Залишимо право визначати терміни й давати їм характеристики експертам у галузі історії та політології. Проте достатньо послухати промови Путіна й порівняти їх зі спічами Гітлера. У них однакова риторика. Мовляв, у цих людей немає своєї мови, культури, історії, тому вони не заслуговують на свою країну. Там де є імперіалізм, там обов'язково є ворог.

Режими завжди будують на великій кількості смертей. Уже тисячі вбитих і закатованих, багатьом росіянам це подобається. Проблема полягає ще й у тому, що імперія – велика, а люди, які в ній живуть, – маленькі, бо думають, що від них нічого не залежить. Мовляв, нехай

► ми раби, але ж імперці. Росіяни не знають, що це таке – бути вільною особистістю у своїй країні. Раніше був цар, потім комуністичний режим. А де ж поділася ідентифікація інших народів, які перебувають у цій імперії? Де їхня мова й культура?

Така багата країна, в якій є все для щасливого життя: нафта, газ, ліси, земля. Навіщо ще кудись лізти? Розбудовуйте свою державу, щоб у ній цвіли сади, будьте заможним суспільством, розвивайте культуру, живіть у мирі. Але ж ні. На жаль, досі певні прояви нацизму й фашизму час від часу бувають у різних країнах. Якесь окремі люди, організації. Ми називаємо їх радикалами. Ці ігри завжди вигідні комусь, для них важливий хаос.

**На ваш погляд, це війна Путіна проти України чи російського народу проти українського? Іншими словами, чи продовжиться війна, якщо Путіна не стане?**

– За війну з українцями відповідає російський народ. Дивно, та вони вважають себе жертвами, мовляв, це їм погрожують, а вони тільки захищаються. Їм невтямки, що ці, в їхньому розумінні хороші, люди насправді вбивають інших людей. Вони повинні осягнути всю глибину своєї провини та покаятися. І не лише за це, а й за жахи сталінізму, за дві війни в Чечні, за все інше, що вони накоїли. Однак не думаю, що це скоро відбудеться. Єдине, що може змінити їх, – світова культура, фільми. Якщо навіть припустити, що Росія зміниться, стане нормальною країною, чи зможе мати партнерські міжнародні відносини, економічні, культурні – для мене питання.

**Чи існує російська душа?**

– Звісно, ніякої "русской души" не існує. У кожної нації є свій дух. Існують певні риси характеру, притаманні Східній Європі. Ми гостріше відчуваємо швидкоплинність життя, розуміємо одне одного. Наприклад, я вважаю, що поляки – романтичні, особливо Схід Польщі, звідки я родом, дружні, щедри, прості, з широкою душею. До речі, допомога поляків українцям якраз демонструє цю романтичність. Достатньо послухати музику Фридерика Шопена, щоб це зрозуміти, або почитати Адама Міцкевича. Захід – більш логічний, іронічний, потайливий.

Після лютого-березня 2022 року мене взагалі перестала хвилювати "русская душа". Доки не буде усвідомлення провини і прохання про прощення, немає навіть про що говорити.

**Що під час війни може сказати культура, коли говорять гармати?**

– Розповідати правду. Саме тому на початку війни я не стояв осторонь, а розповів історію за допомогою документального фільму "Усе буде добре" з циклу "Людина до людини". Фільм про українських матерів і дітей із Донеччини й Запоріжжя, які втекли від війни. Було важко навіть слухати ці історії. Але я тому й назвав так фільм, бо вірю, що у вас все неодмінно буде добре. У нашій сім'ї так підбадьорюють одне одного, якщо стається щось погане. Навіть коли, здавалося б, надії вже немає,

мати обіймає дитя і каже, що все буде добре. Часом необхідні одна-дві фрази, щоб повернути людині впевненість у її силі, тому фільм починається з голосу дівчини, яка каже: "Ми все витримаємо й переможемо".

**Яка історія з документального фільму "Людина до людини" вразила найбільше?**

– Один із головних героїв мого фільму на запитання, ким хоче бути, коли виросте, сказав: "Військовим, щоб боронити свою Батьківщину". І ще одну річ я зауважив під час футболу між українськими дітьми та нашими. Поляки сприймали гру як гру, такі собі м'якенькі, пухнасті, солодкі діти. А українці одразу були заточені на перемогу, сильніші, потужніші, заповзятіші.

Та найбільше мене вразили епізоди, які не увійшли у фільм: розповіді про розстріли автомобілів із жінками й дітьми, про те, як буряти загиджували квартири, чинили насильство. Жінка із Сіверськодоноцька пригадувала, як під час бомбардування міста закрила собою дитину.

## ”Тактика України ”пройти між крапельками” вже не працює, вона допомагає Путіну

**Україна переможе?**

– Я не бачу іншого сценарію. Є політична реальність. Не хотілося б, щоб конфлікт заморозили через бажання повернутися до нормального життя. Бо воно не буде нормальне та спокійне. Все одно російські бандити проявлятимуть агресію. Захід має надавати підтримку. Тішить, що лідери країн Європи розуміють, що для перемоги необхідна розвинена військова індустрія. Менше потрібно про це говорити, більше діяти. Багато залежить і від вас самих. Необхідні великі зміни всередині країни. Адже Путін завжди атакував ті нації, які були роз'єднані, зокрема й через корупцію. На жаль, нині ми бачимо людей, які заробляють на цій війні. Та про свої проблеми ви й самі знаєте. У мене запитання: ви одне одному довіряєте? Тактика України "пройти між крапельками" вже не працює, вона допомагає Путіну. Йому вигідне суспільство егоїстів, хитрих людей, які усе гребуть під себе і для себе. Я зараз не кажу про тих людей, які живуть під щоденною загрозою, для яких постає питання виживання.

**В інтерв'ю ви говорили: "Нині будується легенда й міф України. Росія створила проти себе такого бультер'єра, що нічого не ладна зробити". На що здатен цей бультер'єр і що він уже зробив?**

– Сталося об'єднання держави, виник дух нації – це важливо. Ви хоробрі, неодноразово показували світові, як потрібно об'єднуватися. Цінності українців можуть змінити європейську культуру. Те, чого ви навчили, зо-





## Павел ДЕЛОНГ

53 роки, польський актор, режисер  
Народився у Кракові в родині музиканта.  
Закінчив Краківську академію театрального мистецтва імені Станіслава Виспянського.

Знімався в американських, французьких, угорських, чеських, російських, білоруських, українських фільмах і серіалах.

Одним із перших його фільмів була американська історична драма "Список Шиндлера" режисера Стівена Спілберга. У польському фільмі Quo Vadis режисера Єжи Кавалеровича зіграв головну роль політичного й військового діяча Марка Вініція. У 10-серійній українсько-польській історичній драмі "Кава з кардамоном" – польського графа Адама Родзінського.

Грав на сценах Сучасного театру ("Чудо на Грє-понті"), Театру Презентацій і Театру "Повшехні" у Вроцлаві, театру "На волі" у Варшаві.

Як режисер 2018 року зняв фільм "Народжені з шаблею", який канал History Chanel транслював у 34 країнах світу.

Захоплюється кінним спортом, тенісом.  
Неодружений, має двох синів

крема Польщу, це солідарність, відповідальність, робити максимум із того, що можеш. Українці в мене асоціюються з картиною Іллі Рєпіна "Запорожці пишуть листа турецькому султану".

## „Вірю, що у вас все неодмінно буде добре

Раніше поляки думали, що є захистом для Заходу: воювали з росіянами, турками, зупинили Російську імперію. Тепер ним є ви. Після перемоги в Україні буде досвідчена армія з потужними спеціалістами, готовими взяти на себе відповідальність. Вони і їхні сім'ї заслужили іншого життя. Вірю, що ці люди розбудують нову державу. Без України немає і не буде безпечної Європи. Уже очевидно, що литовці, поляки, білоруси й українці повинні триматися разом. Що більше між нами суперечок і незгод, то краще для Росії.

Я тепер готую українсько-польський художній фільм "Дім Європи" про події в Україні 2014-го та 2022 року. У ньому йдеться про те, що в Україні є велика надія, мрія, яка називається Європа. Хоча насправді ви не є претендентами на вступ, фактично ви вже там. Польща, попри думки купки радикалів, підтримує вас у цій ідеї. Мені як режисеру було цікаво розуміти, з чого це все почалося, що сталося 24 лютого і про те, які надії й очікування в українців і поляків щодо майбутнього. Ми працюємо з українськи-

ми партнерами, і я, усвідомлюючи всю відповідальність, хочу розповісти цю історію. Звісно, я у Варшаві можу оцінювати лише те, що відбувається на території Польщі, тому моя стрічка більше для польської та європейської аудиторії.

**У Польщі вийшов перший художній польсько-український фільм "Люди" про повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Цей проєкт уже назвали містком між народами. Яке враження на вас справило?**

– Мене запросили на показ. Серед гостей були інші актори, продюсери, урядовці. Фільм отримав підтримку з боку уряду Польщі. Потужна кінострічка про вбивства в російсько-українській війні. А ще про страх і загрозу, там не можна знайти жодного хорошого росіянина, добре показано імперіалізм. Автор говорив, що це результат його обурення агресією Росії. Там просто якийсь крематорій. Фільм показуватимуть у Польщі, було б добре, якби він потрапив на європейський кінофестиваль. Хоч він і художній, але сприймається як документальне кіно. Наче концентрат того, що ми й так знали про війну з новин. Росіянам було б корисно подивитися.

**Чи нині час для художніх фільмів? Адже документальні стрічки набагато страшніші і вражаючі.**

– Я все ж думаю, що фільми потрібно знімати. Будь-які. Можливо, не всі будуть готові їх дивитися, але знімати потрібно. І важливо, щоб це було чесно.

текст: Оксана ХУДОЯР

# Саміт надії

НИНІШНЯ СИТУАЦІЯ СТАЛА МОЖЛИВОЮ ТОМУ,  
ЩО ПРАВО НІЯКОЇ ОСЯЖНОЇ СИЛИ НЕ МАЄ І СПИРАЄТЬСЯ ВИНЯТКОВО НА ДЕКЛАРАЦІЇ



Лариса ВОЛОШИНА, психолог

**Глобальний саміт миру, що відбувся у Швейцарії 15–16 червня, викликав певну розгубленість серед тих, хто очікував від нього зрушень у бік закінчення війни.** Найпоширеніші запитання, що їх обговорюють за результатами цього заходу: "Так до чого ж у підсумку домовилися?" і "Чи можна змусити Путіна виконувати домовленості, досягнуті без його присутності?" Щодо другого, то тут відповідь дала італійська прем'єрка Джорджа Мелоні. У своєму виступі вона так і сказала: "Якщо Росія не погодиться з умовами, ми змусимо її здатися". Перед тим як скептично відмахуватися від заяви Мелоні, варто згадати про історичний досвід. Адже і Тегеранська, і Ялтинська, і Потсдамська конференції проходили без присутності нацистської Німеччини. Думка Гітлера на той час уже нікого не цікавила. Але саме на тих переговорах було закладено основи повоєнного миру, який сьогодні так маніакально намагається зруйнувати Володимир Путін.

Підсумковий документ саміту багато хто критикує за його компромісний характер. Але тут слід враховувати, що він і не міг бути інший через велику кількість різноспрямованих учасників. Загалом було представлено 92 країни та вісім світових організацій: Рада Європи, ОБСЄ, Організація американських держав, Європада, Європейська комісія, Європейський парламент, ООН і Вселенський патріархат. Проте цікавішим є список тих, хто не підписав спільної декларації: Саудівська Аравія, Бахрейн, Ватикан, Таїланд, Індія, Індонезія, Мексика, Південно-Африканська Республіка, Бразилія, Об'єднані Арабські Емірати, Вірменія, Лівія та Китай, чиїх представників узагалі не було на заході. Що в цьому переліку робить Вірменія – велика загадка, але інші країни явно продовжують плекати надії побути в цьому процесі миротворцями. Тому намагаються не злити Кремль, особливо Китай, що має свій "мирний план", у якому Росія отримує зняття санкцій і все, що захопила, а Україна не отримує жодних гарантій, що, після того як відновиться російська військова міць, захоплення нових українських територій не продовжаться. Щодо ухвалених рішень, то учасники погодилися, що мають спільне бачення у трьох аспектах: – Ядерна безпека. Українські атомні електростанції й установки, зокрема Запорізька АЕС, повинні працювати безпечно та захищено під повним суверенним контролем України й відповідно до принципів МАГАТЕ та під її наглядом. Будь-яка загроза або використання ядерної зброї

в контексті війни в Україні є неприпустимими. Показово, що генеральний директор МАГАТЕ Рафаель Гроссі на саміт не приїхав, пояснивши це тим, що не хоче змішувати питання технічної безпеки з політикою. – Продовольча безпека. На думку підписантів, українська сільськогосподарська продукція має постачатися безпечно та вільно зацікавленим третім країнам. Цікаво, що про цей пункт думають польські фермери, які знову заблокували кордон, через те що в Іспанії полуниця зріє краще, ніж на їхніх городах? – Звільнення полонених і депортованих. Підписанти погоджуються, що мають відбутися повний обмін усіх військовополонених і бути повернуті додому депортовані та незаконно переміщені українські діти, а також інші незаконно утримувані цивільні особи. Цікаво було б почути з цього приводу доповідь Червоного Хреста або принаймні дізнатися, коли вони планують розпустити свою російську філію, яка ігнорує обов'язок розшукувати та відвідувати незаконно утримуваних. І тут ми маємо констатувати, що в цій війні Україні доводиться боротися не тільки з російською агресією, а й зі світовою інертною бюрократією. Мирний процес, означений у фінальних документах Глобального саміту миру, має ґрунтуватися на Статуті ООН та повазі до міжнародного права. І це добре, бо означає, що Росії не вдалося підмінити принцип сили права на право сили. Адже сьогоднішня ситуація стала можливою тому, що Право ніякої осяжної сили не має і спирається винятково на деклара-





ФОТО: GETTYIMAGES

ції. Не існує дієвих механізмів, щоб змусити порушника дотримуватися принципів. Тому наступні зустрічі в рамках Саміту миру мали би зосередитися на розробці механізмів примусу, до якого закликала італійська прем'єрка.

Натомість ми бачимо щось геть протилежне. Президентка Швейцарії Віола Амгерд під час пресконференції за результатами першого Саміту миру в Бюргенштоку заявила, що міжнародна спільнота може підготувати простір для прямих переговорів між Україною та Росією. Характерно, що напередодні саміту Володимир Путін, анітрохи не ховаючись, озвучив передумови для початку переговорів з Україною. За його словами, щойно Київ відведе війська на адміністративні кордони Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей, відмовиться від вступу до НАТО, а з Росії буде знято всі санкції, він оголосить "наказ припинити вогонь і розпочати переговори". Страшно навіть уявити, про що піде мова на цих переговорах. Виведення військ із Києва? Повернення на царство Януковича? Масова страта всіх українських військових, яких Кремль називає не інакше як незаконними військовими формуваннями? Яке підґрунтя для переговорів між Україною та Росією воліють підготувати "замирці", якщо самих

тільки передумов, висунутих Путіним, достатньо, щоб зрозуміти, що цей маніяк кидає виклик усім мислимим і немислимим правилам та нормам міжнародного права? Путін намагається зруйнувати наявний світоустрій. А тому Україна не може самотужки вести переговори з ним замість всіх тих, хто зацікавлений у збереженні цього устрою.

**Заклики запросити Росію на наступні саміти чи принаймні врахувати її інтереси в одному реченні зі словами про повагу до Статуту ООН звучать шизофренічно.** Багато хто у світі воліє сприймати процес досягнення миру в Україні як щось локальне. Тобто таке, що не має стосунку до загальнолюдської проблематики. Москва робить спробу отримати від світу згоду на встановлення диктату військово потужних країн над усіма, в кого немає сил відбитися від їхніх "інтересів". Саме тому Путіну вдалося створити вісь зла, до якої входять найогидніші режими планети. І саме через "гнучкість" колективного Заходу багато країн так званого Глобального Півдня не поспішає стати на бік захисту міжнародного права й усе помітніше мігрує в бік Росії та Китаю. Така ситуація небезпечна. Вона знову роздирає світ на полюси. Невдалою також є ідея проведення наступного саміту миру до виборів у США. Питання України вже стало

частиною американської внутрішньополітичної боротьби. Восени Байдену буде явно не до самітів. Але відсутність суттєвих результатів може стати фактором, на якому зосередиться його опонент. Ми точно хочемо, щоб Трамп виклав наше майбутнє в передвиборчих тезах для свого далекого від зовнішньої політики електорату? Достатньо того, що він усіляко критикує надання військової допомоги Україні й обіцяє перекласти фінансову відповідальність за мир у Європі на самих європейців. Не варто нагадувати про його "мирний план 24 годин", проводячи саміт, на якому або не буде Путіна, або переговори з ним будуть не такі результативні, як бачить їх Трамп. Краще зосередитися на визначенні стратегії примусу Росії до миру. Щоб не залишати можливості популістам, яких у наступні роки у світовій політиці може побільшати, перетворити мирний процес на "примус України до поразки".

Цілком імовірно, якщо надалі ініційований Україною Глобальний мирний саміт вдасться перетворити на загальносвітову дискусію про устрій післявоєнного світу, зацікавленість учасників у його результативності може суттєво зрости. Інакше кажучи, головним результатом саміту є перспективність його розвитку в щось більше, що таки приведе світ до мирного майбутнього 🌐

# Казус Тищенко

ПРОБЛЕМА НАШОГО СУСПІЛЬСТВА – У ВІДСУТНОСТІ ІНСТИТУТУ РЕПУТАЦІЇ



Віктор БОБИРЕНКО, політолог

**Є люди, яким пороблено потрапляти в неприємні ситуації.** Хрестоматійним випадком є український політик, народний депутат України Микола Тищенко, відомий багатьом як Коля Котлетта. Скандали, в які він час від часу потрапляє, не можуть бути спрогнозовані владою. А події, які люди не можуть спрогнозувати, заведено називати казусом. Тож сам Тищенко часто для влади є казусом.

2019 року Тищенко переміг у 219-му окрузі у Святошинському районі Києва. Микола Миколайович – пасіонарій. Але пасіонарність немає нічого спільного з іншими людськими якостями: порядність/непорядність, розум/дурість, жадібність/щедрість, жорстокість/лагідність. У народі кажуть: гірше дурня – лише дурень з ініціативою. Новоспечений нардеп так хотів змістити світ під себе, що весь час потрапляв у скандали. Бо енергії багато, а розуміння процесу – мало. Спочатку його як кума Єрмака просували по партійній лінії. І він став навіть головою Закарпатської

обласної організації партії. Але після скандалів із рестораном "Велюр", плутаниною між Закарпаттям та Прикарпаттям прийшла черга "Закарпатського котла", з якого довелося виходити Миколі Миколайовичу. Після чого його партійна кар'єра закінчилася. Далі було "налагодження зв'язків із тайванською діаспорою" – і його взагалі викинули з партії.

А після скандалу із затримкою та побиттям військового в Дніпрі від Тищенко відрікся і кум – Андрій Єрмак. І почали навіть говорити, що Колю Котлетту віддадуть на заклання. Він сяде надовго й покажемо. Але я так не думаю. Під відео мого інтерв'ю Бориславу Березі про Тищенко написали цікавий коментар: "Коля, як і Мар'яна Безугла. Тільки хлопчик".

Вони обоє для влади є глибоко своїми. А своїх не кидають. Тому ті, хто зашкварився у скандалах просто йдуть "в сторону леса" – це сленговий вислів у середовищі лояльних до Зеленського депутатів-"слуг". Означає він те, що в інтересах партії люди, які втратили репутацію, йдуть у тінь, щоб не дискредитувати Зеленського, Офіс президента, партію.

А в СІЗО тримають таких, як Олександр Дубінський. Який, жорстко критикуючи "зелену" владу, перестав для них бути своїм. Таким чином забезпечується своєрідний закон мовчання, омерта. Відставні депутати не в пулі, але мовчать, хоч їм і є що сказати.

**Розглянемо останній випадок: незаконне затримання людини та її побиття.**

Версія сторони Миколи Тищенко – в тому, що команда нардепа спільно з поліцейським здійснювали слідчі дії стосовно ботоферми чи колцентру, які систематично займаються шахрайством та підпрацюють на ворога. А постраждалий, ексвійськовий Дмитро Павлов, начебто був охоронцем цієї "фірми", провокував "слідчу групу", і тому у групі Тищенко не було іншого вибору, як його нейтралізувати.

Ми маємо поставити державі й суспільству кілька запитань. Перше: у чому роль депутата Верховної Ради? Щоб створювати нормативні умови, щоб колцентри не існували зовсім або існували у правовому полі. Місія депутата – не доганяти злодіїв. Його місія – вносити необхідні зміни до Кримінального кодексу.

Навіть якщо припустити, що Тищенко чесно хотів не перекришувати колцентр, а побороти зло, то й у цьому випадку він неправий. Бо це не його справа. Він може здійснювати так званий депутатський контроль – через роботу в депутатській тимчасовій слідчій комісії, ТСК. А не ганятися за уявними злочинцями.

Наше суспільство переважно не зовсім доросле. Тому й очікування від депутатів: допомагати, проводити особисті прийоми, вирішувати дріб'язкові особисті проблеми людей. І бігати ловити злодіїв. А має бути не так. Тому від депутатів і не очікують кропінки роботи в ТСК, де розглядають проблеми, і в комітетах, де напрацьовують нормативи, які виправляють ситуацію.



А "доганяти" – то вже справа інших інституцій.

Друге запитання: чи мали право охоронці Тищенка здійснювати якісь слідчі дії, навіть допомагаючи поліції? Ні! А навіщо тоді держава, якій ми делегували право на насильство?

Чи в нас уже магнати мають право на власні армії? Бо ми ж розуміємо: у багатьох нардепів є власна воєнізована охорона.

І окреме запитання: чому з таким щастям – і не на фронті? Бо саме з таких маленьких, але кричущих фактів і складається демотивація. І це основна "етична відмазка" для ухиянтів: "Чого й титиму на війну, коли он здорові й бадьорі охоронці нардепів у тилу шастають?" І назріває запитання: а якщо це було просто намаганням перекришувати об'єкт?

Із перехоплених від Тищенка дзвінків і формується припущення: Микола Миколайович грає Робін Гуда і "бореться з корупцією", бо це не їхня корупція. І ми по всій країні бачимо такі приклади. Ось нібито затримали на хабарі міського голову Сум. Але ж він не "слуга", він із "Батьківщини". Ось десь спіймали місцевих депутатів на хабарях чи керівників комунальних підприємств. Але потім виявляється, що вони жодним чином не пов'язані з партією влади чи командою. І в суспільства та партнерів формується враження, що наша влада бореться лише з корупцією, якої сама не кришує. І таким чином зачищає ринок під себе. "Друзям – усе, ворогам – закон".

**І ще одне важливе запитання: чому держава не комунікує із суспільством?** Бо те, що бачимо, комунікацією не назвеш. Маємо купу позитивних новин. І повне ігнорування кричущих і болючих тем. Бо якщо Тищенко перекришує ботоферми, то чому держава їх не може закрити? Чому не бачимо в ефірах "Єдиного марафону" експертного обговорення: як унормувати через кодекси, закони й підзаконні акти проблему? Як насісти на інші схеми, на яких шахраї



Народний депутат від партії "Слуга народу" Микола Тищенко в Дніпрі у супроводі озброєних людей у камуфляжі 20 червня 2024 року напав на ексвійськового зі спецпідрозділу КГакел Дмитра Павлова, позивний "Син", який гуляв містом із немовлям. Це обурило суспільство. Печерський районний суд Києва обрав нардепу запобіжний захід – 60 днів домашнього арешту з носінням електронного браслета. Охоронця Тищенка, учасника нападу, заарештували на два місяці без права застави

від влади можуть заробляти ліві мільйони?

Бо на будь-які звинувачення влади в корупції дзеркально звинувачуються громадські активісти чи ЗМІ – у підриві авторитету влади, національної єдності чи навіть у грі на користь ворога. Маємо головну ментальну проблему нашого суспільства – відсутність інституту репутації. Притому репутації пов'язаної. Коли за дії депутата відповідає вся політична сила. Це на Заході так: зашкварився чиновник у Лондоні, підмочив репутацію – і прем'єр Джонсон іде у відставку. Щоб не кидати тіні на всю партію. У нас скільки завгодно людей у політиці може втрачати репутацію – влада від них максимум може відмахнутися і дати їм "відійти в бік лісу".

А все чому? Гляньмо соціологію. У нас деякі державні інституції мають сильно мінусові рейтинги. Останні опитування Центру Ра-

зумкова показують рівень довіри до інституцій і політиків. Репутація депутатського корпусу – мінус. Рівень довіри до прокуратури, суддів, антикорупційних органів – мінус. Репутація Арахамії, Стефанчука, Єрмака – мінус.

Але 54 відсотки людей продовжують довіряти Зеленському. І це при тому, що він ніколи й не крився, що ось оцей прокурор на 100% його, що країною йому допомагають управляти п'ять-шість менеджерів. Що фракція "Слуги народу" – його фракція, його солдати. І всі кругом погані. А він хороший. І питання тут якраз не до влади, а до суспільства: скільки ще потрібно зашкварів від депутатів, міністрів, щоб упала тень і на президента? Щоб електорально залежна влада почала реагувати на справжні проблеми? Щоб тих, хто "втратив обличчя", наздоганяли відповідні органи? Мій вердикт: влада на це не здатна 🗳️

# ”Герой книжки вчиться емпатії та розуміє сутність сліз”

ВІСІМ ДИТЯЧИХ КНИЖОК, ЯКІ РЕКОМЕНДУЄ МІЛА РАДЧЕНКО

Обираючи своїх вісім фаворитів, я вирішила зупинитися на книжках сучасних українських авторів. Саме вони формують світосприйняття, реагують на виклики часу, допомагають прийняти і зрозуміти все, що відбувається з нами тут і тепер. Культурна спадщина, книжки, на яких виховували нас, наших батьків, дідусів чи бабусь, також є надзвичайно важливими, та свій топ я будувала з урахуванням актуальних потреб сучасної читацької аудиторії



## 1 ОКСАНА БУЛА, КОМПЛЕКТ ІЗ ТРЬОХ КНИЖОК ”ЗУБР ШУКАЄ ГНІЗДО”, ”ТУКОНИ – МЕШКАНЕЦЬ ЛІСУ”, ”ВЕДМІДЬ НЕ ХОЧЕ СПАТИ”

Чудові історії у формі мальовику про український ліс і його мешканців – туконі. Вони опікуються деревами, тваринами, дбають про птахів. Це вигаданий авторкою цілий світ, де тісно переплітаються слова і зміст, закодований у ілюстраціях. Малюнки зачаровують не лише українських читачів, а й закордонних, тих, хто не володіє українською мовою. Бачу це на міжнародних книжкових ярмарках. Книжки про туконі збирають у колекції. Розповіді невеликого обсягу дають можливість читачам-початківцям прочитати книжку повністю, і це мотивує до подальших звершень. А батькам під час спільного читання – витягнути на поверхню глибину, закодовану між рядками, в ілюстраціях, поспілкуватися з дітьми на важливі теми. На мою думку, в такий спосіб формується культура читання, яка передбачає не лише сприйняття слів, але й ілюстрацій, іншими словами – візуальна грамотність. Українські читачі все ще надають перевагу книжкам із великим обсягом тексту, але книжка-картинка впевнено завойовує серця поціновувачів.



## 2 ОКСАНА ЛУЦЕВСЬКА ”ЦІ ЯБЛУКА ВИГАДАВ ГЕНІЙ”

Авторка у простій для дітей формі розповідає історію про визначного українського науковця-садівника Левка Симиренка. Вважаю, що таких

книжок має ставати більше, наші діти повинні знати своїх героїв, видатних українських науковців, митців, письменників, музикантів, мати взірці та культурні орієнтири. Таким чином ми формуємо сучасну українську героїку. У цій категорії я також відзначила би твори письменниці Ірини Мацко, а саме ”Легендарну Україну. Історії вільних” та ”Героїчні казки”, які розповідають не лише про козаків, визначні історичні постаті, а й про героїв-захисників сьогодення.



## 3 УЛЯНА ЧУБ ”МЕД І ПАШТЕТ – ФАНТАСТИЧНІ ВІТРОГОНИ”

Соковита, мелодійна, красива українська мова запрошує в подорож разом із друзями-вітрогонами знайомими місцями, серед яких Крим, слідами наболілих проблем і сучасних реалій. Влучна, дотепна, пригодницька й надзвичайно цікава, ця книжка містить безліч закодованих сенсів, які розгадає уважний читач.



## 4 ІВАН МАЛКОВИЧ ”МЕД ДЛЯ МАМИ”

Вважаю бестселером світового рівня, новітньою класикою про надзвичайно теплі стосунки матері й дитини. Книжка оповита почуттям сімейного затишку, турботи, піклування. Маленький зайчик вирушає в мандрівку великим містом у пошуках меду, що потрібен для швидшого одужання його матері. Це історія про сім'ю як про найбільшу безпечну опору в нашому житті.



## 5 КАТЕРИНА МІХАЛІЦИНА ”ЯКІВ І МОКРИЙ ВЕЧІР”

Важлива книжка, якщо говорити про емоційний інтелект. Завдання дорослих – навчити дітей сприймати свої емоції, проживати їх і прислухатися до самих себе. Герой

книжки вчиться емпатії та розуміє сутність сліз. Не можу також не згадати серії пізнавальних книжок від авторки ”Хто росте в саду”, ”Хто росте в лісі”, ”Хто росте в парку”. Тут письменниця досліджує не лише об'єкти природи, мандрує, вивчаючи дерева, а й порушує теми дому, пошуку власного місця у світі й пізнання свого коріння.



**Міла РАДЧЕНКО**

35 років, письменниця, перекладачка  
Народилася 20 червня 1989-го в Дніпрі. Мати – вчителька, завучка з навчальної роботи, батько працював керівником відділу на Дніпровському машинобудівному заводі, нині – пенсіонер. Закінчила Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара за спеціальністю "Видавнича справа та редагування". Працювала у сфері PR і маркетингу.

Письменниця, перекладачка, менеджерка культурних проєктів, авторка дитячих книжок, квестів, адвенткалендарів, загадок і головоломок для юних дослідників. Займається популяризацією і дистрибуцією української книжки в Європі та за її межами.

"Пишу для дітей, тому що діти – це головна рушійна сила, джерело енергії та натхнення". Є авторкою книжок "Квест-карта зимових свят для мандрівників, що вже навчилися читати", "Путівник святкової навколосвітки", "Експедиція за дивовижними тваринами", "Вдвічі більше витівок", "Снігова пригода, або Як ведмеді зиму шукали".

У шлюбі. Має двох дітей.

Нині живе в Польщі

**6 ОЛЕКСАНДР ШАТОХІН**  
**"НАЙЩАСЛИВІШЕ ЛЕВЕНЯ"**

Історія про звірятко, яке, з одного боку, має бути грізним королем тварин, успадкувавши титул тата, але з іншого – мріє стати музикантом. Книжка-картинка з глибокою історією про стосунки батьків

і дітей, важливість вибору, повагу і прийняття, власний життєвий шлях. Пірнаючи у творчість автора, обов'язково познайомтеся з його "тихою" книжкою – "Жовтий метелик". Вона не містить тексту, самі лише ілюстрації, що промовляють до читача. Для мене це справжнє мистецтво. Книжка підходить для спільного читання дорослих із дітьми.

**7 САШКО ДЕРМАНСЬКИЙ**  
**"ЛІМЕРИКИ"**

Коротка римована форма з елементами гумору захоплює маленьких читачів із перших рядків. Віршики легко запам'ятовуються і дарують багато радості, безліч усмішок. Адже дитинство починається із забавлянок, колісанок

і продовжується віршованими казками. Рими добре впливають на розвиток мовлення, формування почуття гумору, креативність, розуміння абстрактних понять. Не уявляю дитинства без віршованих форм. До моїх улюблених авторів у цій категорії належать також Олеся Мамчич, Мар'яна Савка, Григорій Фалькович.

**8 ЛЕСЯ МОВЧУН**  
**"КОСМІЧНІ ПУХНАСТИКИ ВЧАТЬ УКРАЇНСЬКУ"**

Ця художньо-пізнавальна книжка вийшла торік і вже встигла полюбитися читачам в Україні й далеко за її межами. Захопливий сюжет і цінні поради, які дають змогу не лише навчитися

правильно розмовляти рідною мовою, а й зрозуміти складні мовні поняття, вільно оперувати ними. Ця книжка підтримає не лише дитячу цікавість, але й допоможе багатьом дорослим, особливо тим, хто лише опановує українську. Авторка цікаво, з гумором пояснює структуру мови, заплутані мовні явища для друзів-інопланетян, хочеться будь-що долучитися до їхніх пригод.

Серед кращих творів світової літератури для дітей вважаю книжки скандинавських авторів – Астрід Ліндгрен, Рус Лаґеркранц "Моє щасливе життя", Еллен Карлсон "Шпулька, пташка і я", Ульфа Старка. Їхній підхід у вихованні дітей не буде прірви між старшим і молодшим поколіннями, що й відображається у творах. Дорослі спілкуються з дітьми нарівні, намагаються побачити світ їхніми очима, не оцінюють, не накидають власних думок, а мудро й тонко підказують, дають власний приклад до наслідування.

текст: Соломія МАРДАРОВИЧ,  
фото надала Міла РАДЧЕНКО

# ”Наша нація має вижити – головна мета цієї війни”

## БОГУСЛАВСЬКА ГРОМАДА – ПЕРША НА КИЇВЩИНІ, ДЕ НЕ ЗАЛИШИЛОСЯ ЖОДНОЇ ОФІЦІЙНО ЗАРЕЄСТРОВАНОЇ ЦЕРКОВНОЇ ГРОМАДИ МОСКОВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ

1996-го вступила до Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Саме там зустріла майбутнього чоловіка Дениса, який навчався на програміста. Після отримання диплома протягом року жила в Парижі, вивчала французьку мову. Це був прекрасний період. І саме перебування у Франції допомогло максимально чітко сформулювати власне життєве бачення. Французи сконцентровані на своїй культурі, мові, країні. У них вчилася, як потрібно любити свою Батьківщину. А ще звідти привезла мрію про велику родину.

Пробувала себе в ролі вихователя, організувала приватний дитячий садочок. Пізніше працювала контент-редактором в ”Українському тижні”, певний період сама вела сайт. Це для мене була робота-задоволення. Але головна моя місія – це материнство. Через проблеми зі здоров’ям після третьої вагітності не працюю. Тож нині чоловік забезпечує нас, а я займаюся дітьми. Я з тих активних і неспосидючих матерів, які багато часу проводять у школах, садочках дітей, постійно щось вигадують і пропонують.

Змалку вчили сина й доньок розмовляти українською та відстоювати своє право на спілкування рідною мовою. На жаль, у всіх закладах, де навчалися мої діти, мені часто доводилося відстоювати право моїх дітей на отримання освіти державною мовою. Я писала заяви, звернення, сперечалася з учителями та керівництвом закладів. Тому що, коли приходиш у лицей Києва і на 30-й рік незалежності України гімн ліцею звучить російською, це ненормально.

Сьогодні питання мови – гостре та принципове. Якщо ми тепер не ідентифікуємо себе як українці, зокрема й за мовою, то наша війна триватиме століттями. Мова – це і меч, і щит, і зброя, і ідентифікатор. Звісно, ніхто не має права засуджувати воїна, який пішов захищати Україну, але говорить російською. Але важливо все ж розуміти, що нехтування українською – це ознака нерозуміння нашої окремішності. Для чого ми тоді воюємо? У своєму волонтерстві одразу прошу військових спілкуватися українською. І не було ще жодного випадку, коли хтось відмовлявся б це робити. Потім ці хлопці дякували й казали, що дала їм поштовх повністю перейти на українську.

Коли мені розповідають про утиски російськомовних, пригадую, як син прийшов до садочка, де всі були російськомовні. На дитячих майданчиках він мусив пояснювати дітям, чому він не хоче говорити російською. Я не знаю жодного випадку, щоб в Україні постраждали через російську мову, але відомо безліч випадків, коли страждали й навіть помирили за українську.

## ” 24 лютого не стало для мене холодним душем

Ще один важливий напрям, у якому я активно відстоюю українську позицію, – це наша церква. Пишаюся, що Богуславська громада – перша на Київщині, де не залишилося жодної офіційно зареєстрованої церковної громади московського патріархату. Нам вдалося коректно й за законом перевести під протекторат Православної церкви України Свято-Троїцький храм та зберегти всі важливі релігійні стародруки. У нашому храмі було достатньо провокацій, були і прокльони, і сварки з боку прихильників МП. Їхня поведінка абсолютно не личить християнам. І тому я особливо рада, що ми все зробили гідно. Притому зберегли абсолютно все майно та церковне начиння, яке за правом належить храму.

Ми з чоловіком спілкуємося з родинами загиблих героїв Богуславщини й займаємося створенням вуличної пересувної виставки Героїв російсько-української війни Богуславщини, а також розробляємо сайт, присвячений їм. На жаль, місцева влада не розуміє важливості цієї виставки для суспільства й забороняє розмішувати її на центральній площі міста. Представники влади запланували створити Алею Слави за 1 млн 700 тисяч гривень. Ми не заперечуємо важливості цього проєкту, але переконані, що про героїв російсько-української війни можна розповісти більше, ніж повідомити дати народження та смерті. Наша виставка – про життя, мрії, сподівання, про те, чим жили й дихали наші загиблі захисники.



Найболючіший момент, пов'язаний із мовним питанням, стосується нашої найменшої доньки. Вона з 4 років ходила на балет, у студію з великою сценою в Палаці дітей та юнацтва. Дитина закохана в балет. Викладачка танців постійно розмовляла російською. Проте прагнення доньки до великої сцени, розуміння тих можливостей, які може дати саме ця студія, зупинили мене від розхитування ситуації. Я, звісно, пробувала пояснити, що це недобре, просила спілкуватися українською з моєю дитиною, однак на мої звернення реакції не було. Коли почалося повномасштабне вторгнення, я не витримала. Коли вчергове викладачка написала у спільну групу якесь повідомлення російською, я відповіла: "Може, вже час перейти на державну мову?" У відповідь почула шквал негативу, вказівки "їхати у свій Богуслав і там командувати та розвивати свій український балет". Ця викладачка взагалі постійно акцентувала, що балет – це частина "руської" культури. 2020 року вона організувала дітям поїздку до Берліна, в Російський культурний центр. Цей момент довго приховувала, потім пояснювала, що це поїздка на міжнародний творчий фестиваль. Проте коли я дізналася деталі, то зауважила, що це погано. Моя дитина не поїхала. Вона плакала, але я пояснила, чому не можна цього робити. Було прикро, що деякі батьки, до кінця не розібравшись у ситуації, таки поїхали. Але коли зрозуміли, де саме розташована сцена, їхні діти також не виступили. Після цієї ситуації я не змогла домогтися ні вибачень від викладачки, ні її звільнення. Крім того, вона створила таке негативне середовище для мене і для моєї дитини, що більше відпустити доньку до неї на заняття не могла. Потім через проблеми зі здоров'ям не мала змоги шукати нову студію. Але вірю: якщо балет – це її, то все ще попереду, вона обов'язково повернеться до своєї мрії.



## „Вірив, що саме цей малюнок його врятував“

Моє волонтерство почалося з бажання добре виховати своїх дітей. Хотілося, щоб їхнє покоління було спроможне ділитися, плекати доброту, співчуття та співпереживання. Тож допомагати іншим почала, коли діти навчались у школі. Ми знайшли будинок-інтернат, де виховували дітей із вадами нервової системи, а також сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування. Ми підтримували цей заклад, відкривали збори на потреби інтернату. Згодом привчили вихованців закладу писати листи перед святами з бажаннями, й намагалися ці бажання виконати. Почали об'єднуватися з іншими батьками, дітьми, школами. На жаль, від початку повномасштабного вторгнення ми перестали підтримувати цей будинок, переключившись на військових.

З 2014 року ми також допомагали військовим, але не називали себе волонтерами. Ми ходили по госпіталях. ➤

### Тетяна ОВЧАР

45 років, громадська активістка, волонтерка Народилася 27 листопада 1978-го в Богуславі на Київщині. Мати – Галина Гнатівна – була швачка, батько – Борис Петрович – будівельник. Закінчила Богуславський педагогічний коледж за спеціальністю "Дошкільне виховання" та університет імені Тараса Шевченка за спеціальністю "Українська філологія". Була організаторкою приватного дитячого садка, працювала контент-редакторкою сайту "Український тиждень". Організаторка клубу "Читання із задоволенням", власниця садиби зеленого туризму "Два коти" в Богуславі. Нагороджена медаллю "Хрест Свободи" за сприяння просуванню Православної церкви України. У шлюбі. Із чоловіком Денисом Сорочінін виховують трьох дітей. Хобі – книжки, дослідження і збереження старовинних речей. Улюблені книжки – "За Перекопом є земля" Анастасії Левкової, "Хіба ревуть воли, як ясла повні?" Панаса Мирного, а також твори Люко Дашвар, Тамари Горіха Зерня. Смакує капуста. Живе в Києві



Павло ШИРИЦЯ

## ХАРКІВСЬКИЙ ДОЩ

Дощ – це не лише вода, але і спогади. Меланхолійна плавба – в минулому. Нині він ллє як із відра. Я стою на ганку під дашком і споглядаю, як жовтодзьобий шпак ігнорує цю симфонію води. Підстрибом попід деревами – попри негоду – він шукає здобич. Моя ж пам'ять стрибає у 2010-й. Я заходжу в ліфт варшавського готелю. З чола стікають краплі: забув парасоль у дощовий день. Навпроти мене стоїть чоловік у капелюсі, якого він ніби позичив у котрогось із персонажів "Володаря перснів". Чи "Гобіта". А може, це і є гобіт, але онук, бо вищий. Він усміхається крізь бороду й питає: *Pas des deszcz?* Принаймні так мені чується – і я на мить торопію. Бо франкопольською це означає "Що, нема дощу?" Але він є, і я не второпаю, чого хоче цей гном-акселерат чи Гулівер, який іще росте. Він усміхається ще дужче й повторює запитання. Тут до мене доходить, він каже: *Pada deszcz?* Оживаю: "Авжеж, дощ падає. Просто я колись трохи знав французьку, на яку нашарувалася польська".

До отримання стипендії в Польщі я працював у одному відділі з Техасом. Ще коли він був письменником Жоржем. Тоді теж дощило, але якось веселіше, ніж тепер. Коли хтось із нас забував парасоль, неодмінно йшов дощ. Тоді ми жартували: головне – не забути її обом, бо Київ стане Венецією, а в нас нема ліцензії гондольєрів.

Цей спогад такий далекий, мов із минулого життя. На мить не можу збагнути чому. Відгомін молодості? Враз розумію: тоді не було війни. Тепер Техас носить камуфляж на теренах рідної Харківщини. Часом питаю його: ну як, не дощить? Жорж, як завжди, не втрачає оптимізму: "Та не розмокну. Дощ – це ж не "Град" ☹"

- Діти грали на скрипці, приносили смаколики для військових. Залучали до підтримки воїнів дітей у класі, школі. Підписували прапори, робили зустрічі з нашими захисниками. Шкода, що тоді волонтерство й допомога військовим не мали таких масштабів, як нині.

Якось передали малюнки на фронт. Один – із зображенням військового з крилами ангела – потрапив до воїна, який був у Донецькому аеропорту. Коли зруйнували перекриття приміщення терміналу, цей хлопець урятувався. З ним був малюнок. Через волонтерів воїн попросив знайти дівчинку – авторку роботи – та подякувати їй, бо врів, що саме цей малюнок його врятував.

2014 року, після Революції гідності, померла моя мама. Нам залишився будинок у Богуславі. На знак пам'яті про батьків вирішили зберегти його. Будинок добудували, переоблаштували та почали запрошувати в гості друзів. Ми залюблювали людей у Богуслав. Саме наші друзі підштовхнули до ідеї про зелений туризм. Назвали свою садибу "Два коти", адже в будинку залишився кіт моєї мами, а потім з'явився ще один. І досі там постійно живуть два коти. Садиба має два поверхи, й кожна кімната присвячена певній країні – Франції, США, Англії, Бельгії та, звісно, Україні. Для людей, які приїздили проводити щось цікаве й важливе для нашого міста, – письменників, музикантів – ми пропонували безкоштовне проживання. Найбільше відвідувачів було 2021 року, коли після карантину люди почали подорожувати Україною.

## „Зайшли до нас у квартиру і просто стояли мовчки, немов заморожені“

Після 24 лютого 2022-го допомагали переселенцям, яких приймали й удома, й у квартирі, й у нашій садибі. Спочатку безкоштовно, потім – якщо в людей була можливість – за донати для Збройних сил України. Одного разу приїхали біженці з Гостомеля – 15 осіб і три коти. Ми знали й чули, що в Гостомелі відбувається щось жахливе, але лише приблизно зрозуміли весь жах, коли побачили цих людей. Два тижні вони провели в підвалах. Під час виїзду з міста автомобіль перед ними розстріляли. Вони зайшли до нас у квартиру і стояли мовчки, немов заморожені. У "Двох котах" був величезний потік переселенців. Дехто зупинявся лише на ночівлю, а хтось жив місяць-два. Одній родині з Чернігова, яка виїздила за кордон, я подарувала вишитий рушник зі своєї скрині. Це для мене мало важливий сенс. Сподіваюся, вони його бережуть.

У Богуславі є пам'ятки національного та державного значення, які, на жаль, занепадають. Хочеться це донести, відкрити людям, зберегти. Аби зробити щось важливе та вагоме для міста і його культури, ми з чоловіком і друзями-однотумцями започаткували літературний конкурс "Богуславська мініатюра". Цьогоріч проводимо його в'яте. Основна мета – привернути увагу до Богуслава, постаті Марка Вовчка й до проблем з її садибою в селі Хохітва.



Не можу жити без України. Тому, коли обговорювали, що робитимемо в разі повномасштабного вторгнення, вирішила залишатися вдома. Лише у випадку тотальної окупації розглядали варіант виїхати. Проте не за кордон, а просто в безпечніше місце. Ми чомусь думали, що навіть в окупації має бути якась дорога, якою можна виїхати. Насправді погано все уявляли. Тривожні рюкзаки в нас були ще з 2014 року. Я їх постійно перекладала, а ще неодноразово порушувала у школі тему бомбосховищ, створення запасу продуктів, води, медикаментів. Але тоді цього ніхто не хотів чути. Із листопада 2021 року ми були в очікуванні біди. В лютому почала навчати дітей основ тактичної медицини, а також орієнтування у просторі й часі. Також ми домовилися про місця, де чекатимемо одне на одного у випадку, якщо не матимемо змоги зв'язатися. За кілька днів до початку вторгнення ми обговорювали наші дії в разі окупації. Тоді сказала дітям: "Раптом сюди зайдуть росіяни, ви маєте забути всі принципи, яких ми вас навчали, й намагатися розмовляти російською". Пояснила, що в окупації головне їхнє завдання – не відстоювати своїх принципів, а вижити, щоб мати змогу відстоювати їх потім.

У перші дні повномасштабної війни ми посадили дітей у потяг до Львова. А самі з чоловіком залишилися вдома та почали організувати збори. Їздили та скуповували все, що можна, возили по блокпостах, госпітальях. У результаті в перші місяці ми визначили два основних вектори допомоги – медикаменти та засоби гігієни для госпіталю, а також продукти. У нашому житловому комплексі разом із сусідами запустили постійний конвеєр із приготування їжі. Пекли тонни млинців, пірижків, варили борщі, доставляли це все на блокпости. З часом такий великий запит на їжу, який був у перші місяці, минув. Водночас ми вже почали проводити збори на різні потреби військових – на тепловізори, бронезилети, каски, спальники. Отримували допомогу від друзів у Франції, адже тоді був тотальний дефіцит на все. Тепер маємо три постійні відкриті збори: на деталі до дронів, що їх передаємо нашому другові, який працює у "SocialDrone.UA – перевірка дронів", на тактичну медицину, а також на ремонт автовок. Звичайно, інколи відкриваємо точкові збори для друзів або знайомих. Намагаємося якомога більше вкладати сил, часу і власних коштів у волонтерство. Доки ти не зі зброєю в руках, то мусиш максимально допомагати тим, хто на передовій. Від початку повномасштабного вторгнення ми разом із чоловіком зібрали на допомогу ЗСУ більш як 7 мільйонів гривень.

Є одна історія, через яку мені боляче. Вона про важливість надії. Якось до мене звернувся один військовий із потребою. Написала йому, що, коли буде можливість, одразу щось купимо. Через деякий час він нагадав про себе знову, але в мене було багато запитів і я чесно йому відповіла, що на цей час не можу допомогти. Потім кілька днів думала про це листування й вирішила: треба спробувати хоча б частину потреб закрити. Написала йому знову, але він уже не відповідав. Потім дізналася, що за 10 днів, після того як я відмовила, цей військовий загинув. Так важливо відчувати надію, розуміти, що маєш підтримку. А я своєю

відмовою в той момент забрала в нього цю краплинку надії. І це мені болить. Написала вибачення його дружині й отримала відповідь, що мої слова були важливі для неї.

Певний період у моєму житті заповнила боротьба з важкими недугами. Я довго лікувалася і, на щастя, хвороби відступили, але наслідки відчутні й досі. Але це не стає на заваді моєму волонтерству, адже в мене є дві важливі речі, які мотивують та дають мені сили, – любов до моїх дітей і до України.

Коли загинули Герої Небесної сотні, ми з дітьми підготували плакат з іменами загиблих, щоб розмістити його у школі. Нам довго не дозволяли це робити взагалі, та після тривалих суперечок плакат повісили аж на третьому поверсі, в непримітному місці. Аргументували рішення тим, що він змусить ніяково почуватися дітей, чії батьки – по інший бік барикад. Це була яскрава ілюстрація до фрази "Не все так однозначно". Це показова ситуація того, що наше суспільство перебувало тоді в режимі очікування та споглядання: куди ж хитнеться маятник – у бік демократії та європейського розвитку чи все-таки під крило тоталітарного режиму з "руським миром". Тоді, коли найкращі українці уже вирушали на кордон для захисту рідної землі, ладні були віддавати свої життя за неї, інші ще не могли навіть визначитися, на чиєму вони боці. І сьогодні, попри всі болі й нещастя, попри те, що залишається ще багато адептів "руського мира" та ждунів, все-таки тішить те, що в більшості українців нарешті відкрилися очі. Жити в час відродження нації – це честь.

## „Жити в час відродження нації – це честь

Мрію про те, що колись ми з чоловіком вирушимо в подорож Європою. Хочу, щоб мої діти знайшли себе в житті та були щасливі. Але якщо свідомо дивитися на ситуацію, то здається, що ця війна триватиме ще довго й що найстрашніших часів ми ще не пережили. І тому вважаю, що коли випадає будь-яка нагода радити, то треба цю можливість використовувати, адже невідомо, скільки ще потрібно буде жити в умовах війни. Важливо підтримувати свій емоційний ресурс. Переконана, що саме моє покоління має по максимуму вкладатися в перемогу заради майбутнього наших дітей. Нещодавно ми ховали знайомого військового. І я пригадала, що він любив говорити: "Моє життя ніщо порівняно з долею нації". Так, я не втратила на війні рідних і, можливо, не маю права так говорити. Так, я розумію, що України, якою вона була 1991-го, 2014-го, 2022-го, ні територіально, ні ментально вже не буде. Але попри всі втрати, важкі й болючі, наша нація має вижити – головна мета цієї війни.

текст: Дарія КОБЗАР, фото: Тарас ПОДОЛЯН

# ”Рятувати – це круто, бо життя – певно, єдине, чого ми не можемо повернути”

**РАНИШЕ БУЛО БАГАТО СМЕРТЕЙ ЧЕРЕЗ КРОВОВТРАТУ,  
НИНІ ПРОБЛЕМИ ЧЕРЕЗ ТУРНИКЕТ-СИНДРОМ**

2014-го здобула диплом медика й вирушила у військкомат, де мені швидко зробили військовий квиток. Мої друзі з Майдану пішли в "Айдар", медика в підрозділі не було – і я поїхала до них допомагати. У той період вразила підтримка волонтерів. Тоді в нас були гумові джугти типу Есмарха. Ми їх відмивали перекисом від крові, щоб використовувати повторно, бо їх було мало. Потім познайомилися з волонтеркою Іриною Гук – і нам почала надходити допомога від громадської організації "Народний тил". Від них отримували нормальні матеріали. З'явилися якісні рюкзак для медиків, турнікети, бандажі, тампонада, гемостатики. Нам відправляли посилки в місто Щастя, де працювало відділення "Нової пошти". Тоді ж від Іри надійшла ще й купа ліків. Ділила їх між іншими підрозділами, чимало передавала в міську лікарню, куди ми привозили своїх поранених. Спочатку там були тільки цивільні лікарі, які з такими пораненнями справ не мали. Потім приїхала мобільна бригада від 59-го військового польового госпіталю. Тепер багато допомоги по такмеду отримуємо від благодійної організації Leleka Foundation.

На той час начмедом "Айдару" був Андрій Ткаченко, за спеціальністю анестезіолог-реабітолог. Він багато знає і вміє, тому потрібно було перебувати поруч, дивитися й учитися. Це була сильна школа. Хоч очі боялися, а руки робили.

Коли почалася велика війна, я перебувала в декретній відпустці – сину не було 2 років. Напередодні розуміла, що буде повномасштабний напад, тому вивезла родину з Харкова. Доки облаштовувалися на новому місці, шукала, де там готують військових. З другого чи третього дня повномасштабної війни стала займатися з новобранцями тактичною медициною. Добре, що в мене була нормальна аптечка в машині. Використовуючи турнікет із своєї аптечки і бандаж, показувала хлопцям, як цим користуватися. Вони по черзі затягували собі на нозі чи на руці цей єдиний турнікет, і це було довго. За кілька тижнів тренувань передали ще декілька турнікетів. Стало трохи легше і швидше.

Тренувала хлопців, і якраз принесли саморобні турнікети. Вони були виготовлені зі звичайних пластикових труб малого діаметра і прикручені шурупами. Люди робили їх із хороших міркувань, збирали гроші, купували матеріали, знаючи,

що турнікетів не вистачає. Ображались, коли пояснювала, що така річ навпаки може вбити людину. Бо поранений розраховуватиме на допомогу, а цим зупинити кровотечу неможливо. Проте своїх мізків усім не вставиш. Мені відповідали: "Я на собі крутив, воно не зламалося, все нормально. Сама подумай: що краще – п'ять турнікетів купити, чи за ці ж гроші зробити 25?" Люди не вбачали в саморобках нічого поганого, але ж тут ідеться про життя. На жаль, всім не поясниш. Ще й досі відбувається таке – періодично надсилають турнікети невідомих виробників. Ми їх маркуємо балончиками з яскравою фарбою і пускаємо на тренування. Можливо, цей турнікет і зупинить кровотечу, але буде такий тиск на тканини й нерви, що збережена кінцівка втратить свої функції.

**”Часто люди 40–50 років бувають витриваліші**

Бачила підробки на чимало засобів. На сайті AliExpress пропонують гемостатик в упаковці, схожій на QuikClot Combat Gauze без назви фірми, проте якість зовсім інша. Іноді приходили бандажі, зроблені на зразок ізраїльських, але в них відривався елемент тиску.

Рюкзак для бойових медиків бувають різні. Якщо це вихід зі штурмовою групою, то подобаються естонські рюкзак. Вони максимально компактні, достатньо плоскі, притому в них багато вміщується. Якщо медик працює в бліндажі й до нього доправляють поранених, то це зазвичай буде більший рюкзак. Рюкзак, що перебувають із нами в машинах, це іноді щось непідйомне, бо там є практично все.

Постійно нагадуємо користуватися рукавичками. Це захист від ВІЛ, сифілісу, гепатитів. Вони є в кожній аптечці. Проте в більшості випадків на полі бою про рукавички забувають. Зазвичай згадують про них, коли відтягнули пораненого до бліндажа й потрібно зробити тампонаду, щоб запобігти турнікет-синдрому (синдром стиснення м'язів. – *Країна*) і зберегти кінцівку.

Турнікетів, бандажів, гемостатиків має бути із запасом. Але



в аптечку їх багато не вмістиш. Часто хлопці, щоб урятувати поранених, відкривають свої аптечки, хоч цього не можна робити за протоколом. Тому в медика, який виходить із групою, обов'язково має бути запас того, що є у вмісті аптечки, плюс додатково захисні щитки на очі, декомпресійна голка, над-глотковий повітропровід, внутрішньовенний катетер, система, розчин, протиопікові засоби, перев'язувальні матеріали.

Зазвичай фахівців із медичною освітою ставлять на посаду старшого бойового медика, санінструктора чи фельдшера, бо їх не вистачає. 95 відсотків людей, які служать бойовими медиками, не мають медичної освіти, й вона у принципі не потрібна. За можливості відправляємо бійців на курси в різні місця, бо десь дають більше теорії, а десь – практики.

Бойові медики передусім усвідомлюють, що рятувати – це круто, бо життя – певно, єдине, чого ми не можемо повернути. Пояснюю хлопцям, наскільки важливо не тільки життя зберегти, а і його якість. Має бути розуміння: мусиш зробити по максимуму. Раніше було багато смертей через крововтрату, нині проблеми через турнікет-синдром. Коли в пораненого бачать кровотечу й одразу ставлять турнікет, то це правильно. Але в бліндажі необхідно розрізати штанину й подивитися, яка рана. Буває, що потрібен не турнікет, а звичайний биндаж, навіть без тампонади. Наприклад, тривала евакуація може спричинити турнікет-синдром, внаслідок чого доводиться відрізати руку чи ногу. Є хлопці, яким пощастило уникнути ампутації, за пів року буде зрозуміло, наскільки вдасться відновити функції кінцівки. Попереду нарощування кісток і операції на нервових закінченнях.

Бути бойовим медиком – це про сміливість і витривалість. Якщо на позиції поранений, то потрібно 5–7 кілометрів пронести його. Проте не кожному бойовому медику легко вбити противника, бо заточений на збереження життя. Хоча є класні воїни-штурмовики, які водночас надають медичну допомогу.

Траплялося, на евакуації лежали бійці з важкими травмами, ніхто й не сподівався на диво, а їх відкачували. І зупинки серця були, але хлопці виживали. Іноді думали, що не вдасться зберегти кінцівку, та лікарі робили неможливе й рятували. На жаль, буває і навпаки – минає тиждень-два після поранення, роблять операцію, всі видихають із полегшенням, але раптом людині стає погано – й вона помирає.

Якщо в бійців загострюються хронічні хвороби, зокрема серцево-судинні, ниркові проблеми чи з неврології, то скеровуємо до спеціалістів. Обстеження і лікування мають бути на належному рівні.

Щодо віку мобілізованих, то все індивідуально. Роки – це не ключовий показник. Зрозуміло, що молоді хлопці сильніші, але часто люди 40–50 років бувають витриваліші. Усе залежить від того, який спосіб життя людина вела до війни.

Маємо розвиватися в тому напрямі, де можемо більше зробити для перемоги, але навички з тактичної медицини повинні мати всі й носити хоча б турнікет. Звичайно, в разі влучання



### Лада ВВЕДЕНСЬКА

43 роки, начальниця медичної служби  
Народилася 23 жовтня 1980-го в Києві. Закінчила видавничо-поліграфічний факультет Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут", згодом – Київський медичний коледж імені Павла Гаврося. Займалася дизайном поліграфічних макетів. З 2004 року працювала таксисткою.

2014-го вступила до Збройних сил України. Служила в 24-му окремому штурмовому батальйоні "Айдар". Згодом перевелася на посаду санінструктора в 92-гу окрему штурмову бригаду імені кошового отамана Івана Сірка. Пізніше була заступником командира роти і з цієї посади пішла в декрет. Влітку 2022-го повернулася у стрій. З листопада того ж року – начальниця медичної служби третього батальйону інтернаціонального легіону. У шлюбі. Має трьох доньок 21, 15 і 5 років, а також 4-річного сина

в якомусь цивільному місті буде значно швидша евакуація, ніж із поля бою. Але, якщо не зупинити артеріальної кровотечі, то можна не дожити до приїзду швидкої.

Мрію нарешті бути з дітьми, чоловіком. Обійматися, грати в ігри, ходити в театр. Хотілося б звичайного цивільного життя. Я повернулася до підрозділу, коли сину було 2 роки і 3 місяці. Важко, тому що розумієш: діти ростуть без мене. А хотілося б щодня будити їх, цілувати, відвозити в садок і школу. Тобто робити звичайні речі, що створюють щастя.

текст: Ірина МАМРИГА, фото: Михайло НІКІПЄЛОВ

# ”Священник, який обвінчав молодих, додав два роки Софії й один рік Михайлові”

**АКТОРИ ТРУПИ СТАРИЦЬКОГО ОТРИМУВАЛИ ВИЩІ ГОНОРАРИ, НІЖ АКТОРИ ІМПЕРАТОРСЬКОГО ТЕАТРУ**

**”З перших кроків самопізнання на полі народнім я загорівся душею і думкою послужить рідному слову, огранити його, окрилити красою і дужістю, щоби воно стало здатним висловити культурну освічену річ, виспівати найтонші краси високих поезій...”** – писав поет і драматург Михайло Старицький.

Що поєднує народну пісню ”Ніч яка місячна” та комедійну п’єсу ”За двома зайцями”? Усе просто. Вони мають одного автора текстів – це Михайло Петрович Старицький, драматург, поет, прозаїк і перекладач, один із засновників Театру корифеїв.

Михайло Старицький народився 14 грудня 1840-го в селі Кліщинці на Полтавщині в небагатій сім’ї поміщика. Батько помер, коли Михайлик був малий, згодом померла мати – Настасія Захарівна, з родини Лисенків. Початкову освіту хлопець здобув удома під наглядом освіченого діда Захарія Йосиповича, який пам’ятав війну 1812-го, знав французьку та цитував Вольтера. Залишившись у 12 років круглим сиротою, Михайло виховувався в родині двоюрідного дядька – Віталія Романовича Лисенка, батька композитора Миколи Лисенка.

”Батько мій, Михайло Петрович Старицький (і дворянин, і поміщик, та ще рід свій вели від брата Іоанна III князя Старицького, що і село їх зветься Княжою Лукою). Мати, Софія Віталіївна Лисенко (і дворянка, і поміщиця, а рід свій Лисенки ведуть від поплічника Богданового Лисенка-Вовгури)”, – писала про свій родовід в ”Автобіографії” донька драматурга, письменниці Людмила Старицька-Черняхівська.

Здобувши середню освіту, Старицький і його троюрідний брат Микола Лисенко 1858-го вступили на фізико-математичний факультет Харківського університету. Але вже наприкінці 1860-го, коли родина Лисенків переїхала до Києва, вдвох перейшли до Київського університету. Там Старицький спочатку навчався на фізико-математичному, а потім на юридичному факультеті.

У Києві Михайло одразу потрапив у вир бурхливого студентського життя. Хлопець провчився рік і повернувся до рідного села, щоб отримати батьківську спадщину. Часу не марнував і витрачав його не тільки на господарські, а й на літературні справи. Займався просвітницькою роботою серед селян і жив тут наступні три роки. Розгорнув перекладацьку діяльність. У селі 21-річний Михайло закохався в дівчину Степаниду,

вперше побачивши її на вечорницях. Проте її неприступність його вразила. Вихід знайшов такий: пішов до батька Степаниди й випросив побачення з донькою. Чекав кохану під зоряним небом. Саме тоді біля Сули під вербами народжувалися безсмертні рядки: ”Ніч яка, Господи, місячна, зоряна...”, що під впливом радянської цензури трансформувались у ”Ніч яка місячна, ясна, зоряна...” Зрештою зустрівшись із дівчиною, дізнався, що вона заручена. Михайло зліг із гарячкою. Проте пісню написати встиг.

1862-го він одружився з Софією, сестрою Миколи Лисенка. Їй було 15 років, вона закохалася в Михайла, й це було взаємно. Батьки на одруження згоду дали. Священник, який обвінчав молодих, додав два роки Софії й один рік Михайлові. Вони прожили 40 років, мали чотирьох доньок.

1864-го Старицький повернувся до навчання, тепер уже на правничий факультет, і наступного року отримав вищу освіту. Купив масток на Поділлі й перебрався туди із сім’єю. ”... Мені він здався ”приїжджим”; в усякому разі навесні 1865-го я бачила його вперше. Його ефектна постать одразу привертала до себе увагу, до того ж він був у дуже гарному українському вбранні – розкішно вишитої сорочці, жупані тощо”, – писала про Старицького Олена Косач у журналі ”Киевская старина” 1904 року.

**” Під вербами народжувалися безсмертні рядки: ”Ніч яка, Господи, місячна, зоряна...” ”**

Під час навчання в Харківському й Київському університетах Старицький почав писати вірші й переклав українською мовою твори Адама Міцкевича, Джорджа Байрона, Генріха Гейне, а також зробив перші кроки у драматургії: створив лібрето опери ”Гаркуша”.

1871-го він оселився в Києві, займався літературою й театром, а ще працював у південно-західному відділі географічного товариства, який тоді очолював учений-народознавець Павло Чубинський. До того ж Старицький започаткував разом



із Лисенком Товариство українських сценічних акторів, яке організовувало показ вистав за їхніми творами. Надзвичайний успіх мала музична комедія "Різдвяна ніч" – лібрето Старицького за Гоголем, музика Миколи Лисенка.

"З початком 70 років XIX сторіччя зложилася в Києві громадка людей, які в історії є першорядними талантами, високоосвічені, оживлені найкращими ідеями свого часу, проиняті запалом до чесної праці для рідного краю, вони внесли всі свої великі духовні засоби, свій запал і енергію в діло двигання українського народу... В оцю-то незвичайну, гарячу і плідну добу... потрапив і Михайло Старицький", – писав Іван Франко.

1873-го вийшли друком 30 казок данського письменника Ганса Крістіана Андерсена в перекладі Старицького. А на початку 1880-х Михайло Петрович видав двотомну збірку власних поезій "З давнього зшитку. Пісні та думи" та впорядкував і видав два випуски альманаху "Рада", на сторінках якого побачила світ його драма "Не судилось", а також дві перші частини роману Панаса Мирного "Повія", повість Івана Нечуя-Левицького "Микола Джеря", твори Пантелеймона Куліша, Олени Пчілки, Бориса Грінченка, Івана Тобілевича й інших. Оцінюючи зміст альманаху та його значення в літературному процесі, Іван Франко писав: "Се був мов перший весняний грім по довгих місяцях морозу, сльоти та занепаду".

Проте жив і творив Старицький в умовах постійних жорстоких адміністративних і цензурних утисків, переслідувань, поліцейських наглядів і обшуків.

"... Украинофилы вообще и г. Старицкий, в частности, хотя искусственно создать "литературну українську мову", не понимая того, что это идет вразрез и с историей, и с развитием культуры... Малорусский язык, как язык литературный, не имеет будущности, ибо он излишен; как таковой, он является языком мертвым..." – писала газета "Кієвлянинь" №232 за 1882 рік.

**Листопад 1883-го можна вважати початком сценічно-го життя п'єси "За двома зайцями" в Києві.** Щоправда, на тодішніх афішах була інша назва – "Панська губа, та зубів нема". Твір, за яким поставлено спектакль, є переробкою написаної 1875-го комедії Івана Нечуя-Левицького "На Кожум'яках". У театральному середовищі про це знали. З точки зору критиків і режисерів, цей твір був малопродатний для сцени. Старицький взявся привести його до ладу та переписав п'єсу для свого театру.

У час, що збігся з початком театральної діяльності Михайла Старицького, українська драматургія налічувала 132 п'єси. Тільки деякі з них – "Наталка Полтавка", "Москаль-чарівник", "Сватання на Гончарівці", "Шельменко-денщик", "Назар Стодоля", "Запорожець за Дунаєм" – пізніше увійшли до золотого фонду української драматургії. Решта п'єс уваги антрепренерів не привертала.

Старицький почав переробляти малосценічні п'єси різних авторів і робити інсценування прозових творів українських, європейських та російських письменників. Він обов'язково заручався згодою авторів текстів, які збирався переробляти. Так відбулось і з п'єсою "За двома зайцями".

А трохи раніше, 1881 року, Старицький разом з Оленою Пчілкою, Миколою Лисенком та іншими організували в Києві літературно-драматичний гурток. Саме члени цього гуртка

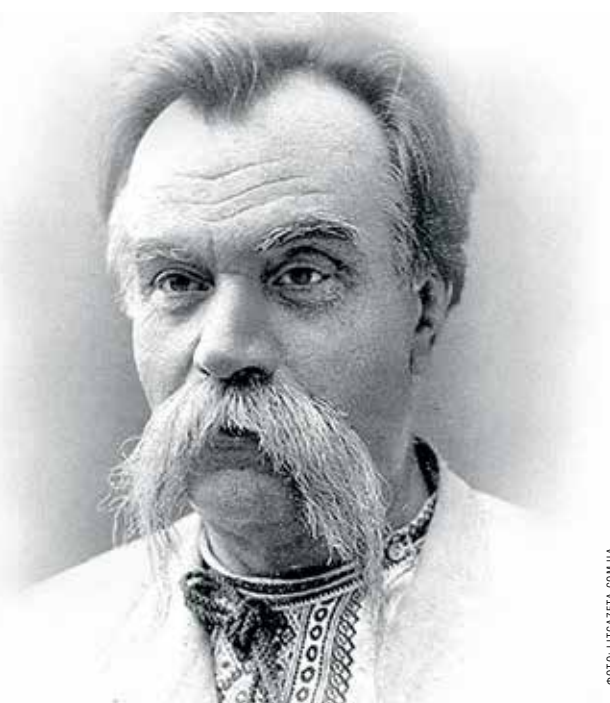


ФОТО: LITGAZETA.COM.UA

запропонували Михайлові Петровичу переробити для театру невдалу комедію Івана Нечуя-Левицького. Тому 17 березня 1883-го Старицький звернувся до нього з листом: "Драматичний комітет мені допоручив переглянути Ваші "Кожум'яки" і виробити план, як би їх пририхтувати до сцени. Я зробив це і читав свій план, і його дуже хвалили; отож тепер засилаю його до Вас на санкцію..." І тільки після того, як автор дав свою згоду, розпочав переробляти. Перша публікація вже переробленої п'єси "За двома зайцями" з'явилася під двома прізвищами. Того ж року отримано дозвіл цензурного комітету до її постанови театральною трупкою Михайла Старицького. Після київської прем'єри 4 листопада 1883-го комедія мала величезний успіх і надалі залишилася в репертуарі українського театру.

## “Се був мов перший весняний грім по довгих місяцях морозу, сльоти та занепаду

1883–1893 роки стали найцікавішим періодом у житті Старицького як засновника театру і драматурга. 1883-го він став директором першої професійної української трупи, яку створив роком раніше Марко Кропивницький у місті Єлисаветграді (нині Кропивницький. – *Країна*). Звалася вона "Театр корифеїв". І належали до неї справжні зірки: актори Марія Заньковецька, Микола Садовський, Панас Саксаганський. Трохи пізніше до них долучилися Іван Карпенко-Карий, Марія Садовська-Барілотті й інші. Неабиякому успіху трупи в Україні, Молдові, Криму та Польщі сприяли самовідданість Михайла Старицького і його мистецька позиція.

Микола Лисенко став автором музики до 21 вистави "корифеїв" і 10 опереток. Серед найвідоміших постановок Театру корифеїв – "Запорожець за Дунаєм" Семена Гулака-Артемовського, "Енеїда" Івана Котляревського, опера "Катерина" Миколи Аркаса, комічна опера "Продана наречена" чеського композитора Бедржіха Сметани тощо. Актори живо поєднували драму з комедією, музику з вокальними сценами й танцями.

1885-го трупку поділили на два колективи, один очолив Кропивницький, а інший – Старицький, йому дісталася переважно молодь.

## ”Продав власний маєток, щоб поновити декорації, костюми та реквізит

Щоб вийти на новий рівень, Михайло Петрович почав вкладати у свій театр чималі гроші. Він продав власний маєток, щоб поновити декорації, костюми та реквізит, закупив інструменти для оркестру, створив новий хор, також покращив матеріальні умови своїх працівників. Трупа Михайла Старицького почала гастролювати: Варшава, Мінськ, Вільнюс, Тифліс, Москва, Петербург. "Світ повинен знати українське мистецтво", – вважав Старицький.

Актори трупи Старицького отримували вищі гонорари, ніж актори імператорського театру, й костюми та декорації були найкращі.

Плідно працюючи над українським сценічним репертуаром, вимагаючи якості й від себе також, Старицький написав низку п'єс за сюжетами інших авторів. Так за мотивами творів Миколи Гоголя створено п'єси "Різдвяна ніч", "Сорочинський ярмарок", "Тарас Бульба", лібрето опери "Утоплена, або Русалчин Великдень". Далі він інсценізував твори Елізи Ожешко "Зимовий вечір", Юзефа Крашевського "Хата за селом", переробка Старицького мала назву "Циганка Аза". Удосконалив п'єсу Івана Нечуя-Левицького "На Кожум'яках" і п'єсу Панаса Мирного "Перемудрив".

Розвитку театру на рідній землі дуже заважала заборона київського генерал-губернатора виступати в Київській, Волинській, Кам'янець-Подільській, Полтавській і Чернігівській

губерніях. У п'єсах Старицького позитивний герой бореться проти соціальної несправедливості, за людську гідність, захищає слабшого. Схоже, не все з цього подобалося імперській владі.

Переробки було створено в роки, коли Михайло Старицький працював як театральний діяч. І лише декілька оригінальних творів написано тоді, коли він уже відходив від праці для сцени.

Серед оригінальних авторських п'єс Старицького були драми "Не судилося", "У темряві", "Талан", "Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці", водевілі: "Як ковбаса та чарка, то минеться й сварка", "По-модньому", "Чарівний сон".

**1893-го Старицький пішов із трупи, бо закінчилися гроші на її утримання.** Також підводило хворе серце. Решту життя він займався виключно літературною діяльністю.

Окрема частина поетичної творчості письменника стала народними піснями – "Ніч яка місячна", "Ох і де ти, зіронько та вечірня", "Туман хвилями лягає".

Дослідники вважають Михайла Старицького зачинателем жанру українського історично-пригодницького роману.

Це твори про героїчне минуле України, про її культуру, про національний характер, вони зачаровували романтикою. Серед них – повість "Облога Буші" й роман-трилогія "Богдан Хмельницький" ("Перед бурею", "Буря", "Біля пристані". – Країна), яку допомагала писати донька Михайла Людмила. Твори побачили світ у 1890-х і були своєрідною відповіддю на трилогію Генрика Сенкевича – "Вогнем і мечем", "Потоп" і "Пан Володийовський".

Також Старицький написав романи "Молодість Мазепи", "Руїна", "Останні орли" та "Розбійник Кармелюк".

Старицький сприяв подальшому розвитку української літературної мови. У його творах багато мовного різноманіття – від розмовно-побутового до романтично-піднесеного, від ніжно-інтимного до іронічно-саркастичного... Письменник увів чимало українських неологізмів – "мрія", "нестямя", "байдужість", "приємність", "страдниця", "пестливий", "чарівливий". Михайло Старицький пішов із життя 27 квітня 1904-го. Похований на Байковому кладовищі в Києві.

"Можна сміло сказати, що в ту пору на Україні не було поета, що міг би був здобути на таке сильне і енергійне слово і не взяти в нім ані жодної фальшивої ноти", – писав Іван Франко.

текст: Андрій КОСТЮЧЕНКО

## Оригінальна звукова доріжка українською довгий час вважалася загубленою

1960-й був вдалий в історії української кінокомедії – режисер Віктор Іванов на кіностудії ім. Олександра Довженка почав знімати фільм за п'єсою Михайла Старицького.

Мабуть, ніхто не здогадувався, що вона стане класикою кінематографа, а її героїв через багато років увічнять у бронзі і вста-

новлять пам'ятник поблизу Андріївської церкви в Києві.

1961-го зняли кінокомедію "За двома зайцями". Фільм був українською мовою, отримав другу категорію, це говорило про показ тільки на території Української РСР. Пізніше, коли стрічка стала шалено

популярною, її переозвучили російською мовою. Оригінальна звукова доріжка українською довгий час вважалася загубленою. Проте 2013-го копію з нею знайшли у фільмофонді Маріуполя. Того ж року українськомовну стрічку представили широкій публіці в Києві.



ТЕЛЕКАНАЛ

**Е СПРЕСО**

УКРАЇНСЬКИЙ ПОГЛЯД

ESPRESO.TV

# ВЕРДИКТ

із Сергієм  
Руденком

КОМПЕТЕНТНО  
ПРО ГОЛОВНЕ  
В УКРАЇНІ

Дивись з понеділка по п'ятницю

■ 20:00







# КРЕМЕНЧУКМ'ЯСО

